

Dialog
vanuit
Protestants Perspectief

HANDLEIDING VOOR DE LEERLING

Gefinancierd door
de Europese Unie

FACE2FACE

DIALOOG VANUIT PROTESTANTS PERSPECTIEF

HANDLEIDING VOOR DE LEERLING

EDUC8

© **EDUC8 (Educate to Build Resilience) Project, 2020**

<https://project-educ8.eu/>

<https://reduc8.eu/>

Ontwikkeling van het Document:

Evangelische Theologische Faculteit (ETF)

- Jelle Creemers, hoofddocent
- Samuël Veling, wetenschappelijk medewerker

Beyond the Horizon ISSG vzw

- Timucin Ibu (Developer en Graphic Designer)

ISBN: 978-94-6444-906-8

Gebruiksrechten en toestemming:

Dit werk mag worden gereproduceerd, gedeeld of gebruikt in zijn geheel of gedeeltelijk, voor niet-commerciële doeleinden, zolang dit werk steeds vermeld wordt.

Van derden afkomstige inhoud: De auteurs zijn niet noodzakelijk eigenaar van elk onderdeel van de inhoud in dit werk. Als zodanig garanderen zij niet dat het gebruik van enig onderdeel of deel van het werk dat in het bezit is van derden geen inbreuk zal maken op de rechten van die derden. Indien u een onderdeel van het werk wenst te gebruiken, is het uw verantwoordelijkheid om te bepalen of toestemming voor gebruik nodig is en om toestemming te verkrijgen van de eigenaar van het auteursrecht.

De Bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan de Nieuwe Bijbelvertaling © Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap 2004.

Fotorechten: De foto's en afbeeldingen die in het werk zijn gebruikt, zijn beschikbaar gesteld met een Creative Commons CC0 licentie. CC0 is een licentie waarbij de gebruikers/makers hebben besloten om afstand te doen van de auteursrechten en naburige rechten op hun werken, voor zover de wet dit toestaat.

Contact: Beyond the Horizon ISSG vzw (project coördinator), info@behorizon.org

Disclaimer: Dit project werd gefinancierd met steun van de Europese Commissie.

De ontwikkelde producten in het kader van het EDUC8-project geven uitsluitend de mening van de auteur(s) weer, de Europese Commissie kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de inhoud.

INHOUD

06

INLEIDING

EDUC8 OM WEERSTAND OP TE BOUWEN

09

MODULE 1

DE ONTMOETING MET DE ANDER: OMGAAN MET DIVERSITEIT

27

MODULE 2

DE ONTMOETING MET SACRALE/HEILIGE TEKSTEN: GEWELDDADIGE TEKSTEN

46

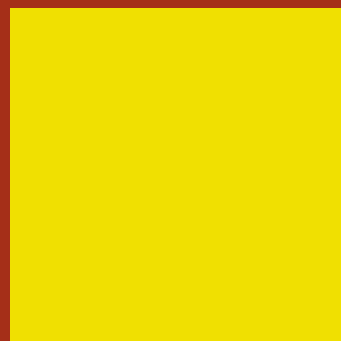
MODULE 3

DE ONTMOETING MET DE LEEFOMGEVING: SOCIALE EN ECOLOGISCHE
VRAAGSTUKKEN

64

MODULE 4

WANNEER DE ONTMOETING EEN CONFLICT WORDT:
RECHTVAARDIGE OORLOG EN RECHTVAARDIGE VREDE

INLEIDING

WEGWIJZER

Terrorisme, oorlog, autoritaire regimes, armoede, natuurrampen, geweld,... Het lijkt niet goed te gaan met de wereld. Jongeren groeien vandaag op in een complexe wereld waarin religie maar al te vaak wordt misbruikt om geweld goed te keuren. Vaak worden religie en geweld immers met elkaar verbonden. Hoe kunnen we jongeren verder doen kijken dan zulke vormen van radicalisering en polarisering?

Hoe werkt het boek?

Dit lesboek vanuit protestants perspectief is ingedeeld in vier hoofdstukken, ook wel deep modules genoemd. Concreet gaat het over de volgende vier onderwerpen:

1. De ontmoeting met de ander: omgaan met diversiteit
2. De ontmoeting met sacrale/heilige teksten: gewelddadige teksten
3. De ontmoeting met de leefomgeving: sociale en ecologische vraagstukken
4. Wanneer de ontmoeting een conflict wordt: rechtvaardige oorlog en rechtvaardige vrede

Afbeelding 1
Scene uit de video

In de eerste module over de ontmoeting met de ander wordt besproken op welke manier christenen omgaan met anderen, met andersgelovigen of niet-gelovigen. Anders gezegd, op welke manier kunnen christenen omgaan met de bestaande diversiteit in onze samenleving en wat zijn hier mogelijke struikelblokken en positieve handvatten?

De tweede module focust op de vraag hoe om te gaan met Bijbelteksten waarin geweld tegen anderen lijkt te worden onderwezen. Hoe kunnen we deze teksten interpreteren en toepassen in onze eigen levens?

De derde module verschuift de aandacht naar de verhouding tussen het handelen van christenen en de gevolgen voor de aarde. Wat is de relatie tussen onze visies op de toekomst en op de natuurlijke en sociale omgeving? Hoe kunnen we vasthouden aan de hoop van een nieuwe hemel en aarde zonder de wereld waarin we nu leven uit het oog te verliezen?

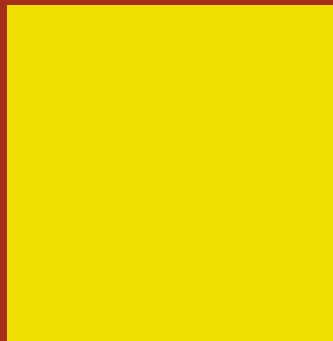
De vierde en laatste module gaat over gewelddadige conflicten op de schaal van landen en sociale groepen. Hoe kun je met dit vraagstuk omgaan als christen? Wat kunnen we leren van protestantse denkers over dit onderwerp? Welke verschillende standpunten zijn er en wat kunnen we hierover van Jezus leren?

Hoe ga je aan de slag?

Telkens krijg je eerst een beeldfragment te zien. In dit beeldfragment zie je steeds enkele vrienden die verschillende avonturen meemaken. Doorheen het beeldfragment worden ook enkele quizvragen gesteld. Na het bekijken van dit beeldfragment en het oplossen van de quizvragen, ga je aan de slag met de oefeningen in dit handboek.

Veel succes!

1

DE ONTMOETING MET DE ANDER:
OMGAAN MET DIVERSITEIT

OMGAAN MET DIVERSITEIT

1.1 INLEIDING

**'JESUS EN DE
MAN DIE WERD
OVERVALLEN DOOR
ROVERS' (LUKAS
10:25-37): VIDEO**

Afbeelding 1.1
Scene uit de video

Het beeldfragment toont David en Sarah die over straat lopen. Ze hebben net een nieuw spel gekocht. De dag ervoor was Sarah boos boos geworden over bestaan van de antiracismebeweging. Als ze onderweg een antiracisme poster tegenkomen wordt ze boos en trekt deze van de muur. Uit het niets verschijnt er een mysterieuze figuur achter hen. Hij wijst hen naar een vreemde deur. Wanneer ze bij de deur zijn is de man opeens weer verdwenen. Op de deur staat een mysterieuze tekst: 'Op zoek naar antwoorden? Zij die door deze deur gaan worden verrast'. Als ze door deze deur stappen, leren ze een les over een man die werd overvallen door rovers.

1.2 JEZUS EN DE MAN DIE WERD OVERVALLEN DOOR ROVERS

De maatschappij waarin we leven is complex. Ze bestaat uit veel verschillende onderdelen, zoals landen, families, sportclubs, politieke stromingen enz. Deze complexe wereld kent ook veel oneerlijkheid. Daardoor zijn veel mensen niet blij met hoe ze behandeld worden in deze wereld. Er zijn de afgelopen eeuw mensen en groepen geweest die voor gelijkheid en rechtvaardigheid in de samenleving hebben gestreden.

Een voorbeeld van deze strijd zijn de protesten die sinds het vorige decennium in de gehele wereld worden gevoerd tegen racisme en discriminatie. Een ander voorbeeld is de #metoo beweging die strijdt tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. Deze protesten en bewegingen hebben gemeen dat ze vechten tegen ongelijke behandeling op basis van de niet-relevante verschillen tussen mensen. Deze verschillen, zoals huidskleur, geslacht en afkomst, zijn een onderdeel van wat mensen uniek en bijzonder maakt. Tegelijkertijd maken we als mensen vaak onderscheid tussen mensen op basis van deze verschillen. Dit gebeurde ook in de tijd van Jezus. Deze les gaat over het Bijbelverhaal van een *man die werd overvallen door rovers*. Jezus vertelt deze gelijkenis tijdens een gesprek met een geestelijke leider als reactie op de vraag: 'Wie is mijn naaste?'

Opdracht 1

Lees op de volgende pagina de tekst over de man die werd beroofd. Misschien ken je dit verhaal al. Schrijf daarna op wat jij denkt dat Jezus wil leren met dit verhaal.

Afbeelding 1.2
Bron: [Peakpx](#)

Lukas 10:25-37

Er kwam een wetgeleerde die Jezus op de proef wilde stellen. Hij vroeg: 'Meester, wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwige leven?' Jezus antwoordde: 'Wat staat er in de wet geschreven? Wat leest u daar?' De wetgeleerde antwoordde: 'Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.' 'U hebt juist geantwoord,' zei Jezus tegen hem. 'Doe dat en u zult leven.' Maar de wetgeleerde wilde zich rechtvaardigen en vroeg aan Jezus: 'Wie is mijn naaste?' Toen vertelde Jezus hem het volgende: 'Er was eens iemand die van Jeruzalem naar Jericho reisde en onderweg werd overvallen door rovers, die hem zijn kleren uittrokken, hem mishandelden en hem daarna halfdood achterlieten. Toevallig kwam er een priester langs, maar toen hij het slachtoffer zag liggen, liep hij met een boog om hem heen. Er kwam ook een Leviet langs, maar bij het zien van het slachtoffer liep ook hij met een boog om hem heen. Een Samaritaan echter, die op reis was, kreeg medelijden toen hij hem zag liggen. Hij ging naar de gewonde man toe, goot olie en wijn over zijn wonden en verbond ze. Hij zette hem op zijn eigen rijdier en bracht hem naar een logement, waar hij voor hem zorgde. De volgende morgen gaf hij twee denarie aan de eigenaar en zei: "Zorg voor hem, en als u meer kosten moet maken, zal ik u die op mijn terugreis vergoeden." Wie van deze drie is volgens u de naaste geworden van het slachtoffer van de rovers?' De wetgeleerde zei: 'De man die medelijden met hem heeft getoond.' Toen zei Jezus tegen hem: 'Doet u dan voortaan net zo.'

Opdracht 2

Het begrip 'naaste' komt in de Bijbel meerdere keren voor. Hoe zou jij dit begrip definiëren?

Opdracht 3

Kijk naar de afbeeldingen hieronder. Geef voor elke afbeelding twee woorden die de persoon op de afbeelding beschrijven. Of beschrijf in een paar woorden wat je in de situatie ziet.

1.

2.

3.

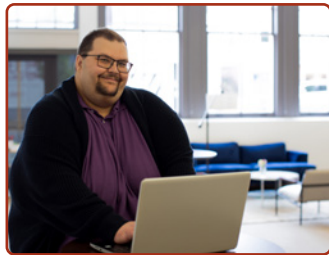
4.

5.

6.

7.

8.

11.

9.

10.

Fotos

- 1. © moodboard
- 2. © Andrey Popov
- 3. © Mikhaylovskiy
- 4. © Rido
- 6. © Elnur
- 8. © Drobot Dean
- 9. © Elnur
- 10. © New Africa / Adobe Stock

- 5. © Austin Distel
- 7. © canweallgo | Unsplash

- 11. © Dennis Jarvis | [Flickr](#)

1.3 DE WERELD VAN DE BIJBEL

De wereld waar Jezus in leefde was net zoals onze wereld zeer divers. Er waren veel landen, volkeren, steden met elke hun eigen gewoontes, talen en tradities. Ten tijde van Jezus waren er twee groepen die in het huidige Israël dicht naast elkaar leefden: de **Joden** en de **Samaritanen**. Tussen de twee groepen was doorheen de geschiedenis een spanning ontstaan.

Afbeelding 1.3
Kaart van Samaria
en Judea in de 1e
eeuw na Christus.

 Jood is een term die sinds de ballingschap (6e eeuw voor Christus) wordt gebruikt om de bewoners van Judea en de gebieden eromheen te beschrijven. De term wordt ook gebruikt om religieuze groep te beschrijven, die zichzelf als een voortzetting van het volk van God beschouwt. Jeruzalem was en is nog steeds belangrijke plaats voor de joden, omdat daar de tempel stond.

 De Samaritanen was een volk dat in het gebied van Samaria woonde. Zij zagen zichzelf ook als een voortzetting van het volk van God en verschilden op een aantal belangrijke vlakken van de Joden. Voor hen was echter niet Jeruzalem maar de berg Gerizim de belangrijkste plek van aanbidding. Daarnaast erkenden ze alleen de eerste vijf boeken van de joodse Bijbel (met aantal

aanpassingen). Op het kaartje kun je zien waar Judea en Samaria lagen.

 Naast deze twee groepen worden in het Nieuwe Testament mensen in nog vele andere **bevolkingsgroepen** ingedeeld. De meest bekende volkeren zijn de *Romeinen* en *Grieken*. Een ander veel voorkomende term is '**heiden**.' Deze koepelterm werd door de Joden gebruikt om alle niet-joden te beschrijven.

Opdracht 4

Welke uitspraken zijn **niet** correct?:

- a. Jezus was een Jood die 2000 jaar geleden leefde.
- b. Joden en Samaritanen konden goed met elkaar overweg.
- c. Joden en Samaritanen claimden beiden het volk van God te zijn.
- d. Heidenen is een term die verwijst naar de vijanden van de Joden.
- e. Jezus sprak alleen met mensen van zijn eigen volk.

Afbeelding 1.4
Bron: @jeffjacobs1990 /
Pixabay

1.4 DE WERELD VAN HET VERHAAL

De Bijbel bevat meerdere boeken die het leven van Jezus beschrijven. Deze boeken noemen we de vier **evangelien**: Mattheüs, Marcus, Lucas en Johannes. Elk evangelie geeft een getuigenis van het leven van Jezus en neemt daarin zijn eigen perspectief. In deze les kijken we naar een gebeurtenis die in het evangelie van Lukas beschreven staat.

Wist je dat 'evangelie' van het Griekse woord 'euangelion' komt? Dit betekent 'goed nieuws' en verwijst naar de goede boodschap die Jezus Christus bracht.

1.4.1 JEZUS EN DE WETGELEERDE

Om de gelijkenis van de man die werd overvallen door rovers beter te begrijpen moeten we ook weten waarom Jezus dit verhaal vertelde. In de voorafgaande verzen stelt een **wetgeleerde** een vraag aan Jezus. In de tekst staat dat deze wetgeleerde Jezus op de proef wilde stellen. Hij vraagt Jezus wat hij moet doen om eeuwig leven te krijgen. Deze vraag past goed in de joodse geloofsbeleving omdat de vraag benadrukt wat je moet doen, niet wat je moet weten of geloven. De wetgeleerde probeert met de vraag Jezus in nauwe schoenen te brengen. Met deze vraag hoopt de wetgeleerde dat Jezus een 'verkeerd' antwoord op de vraag zou geven en daarmee mogelijk de religieuze leiders zou schofferen.

Met '**wetgeleerde**' werd in die tijd verwezen naar een persoon die onderwezen was in de joodse religieuze regels en wetten.

De **joodse wet** is een verzameling van regels die beschrijven hoe iemand moet leven samen met andere mensen en met God. Deze wet bestond in de klassieke telling uit 613 regels: 248 geboden en 365 verboden.

Opdracht 5

Wat doet Jezus nadat hij de vraag heeft gehoord?

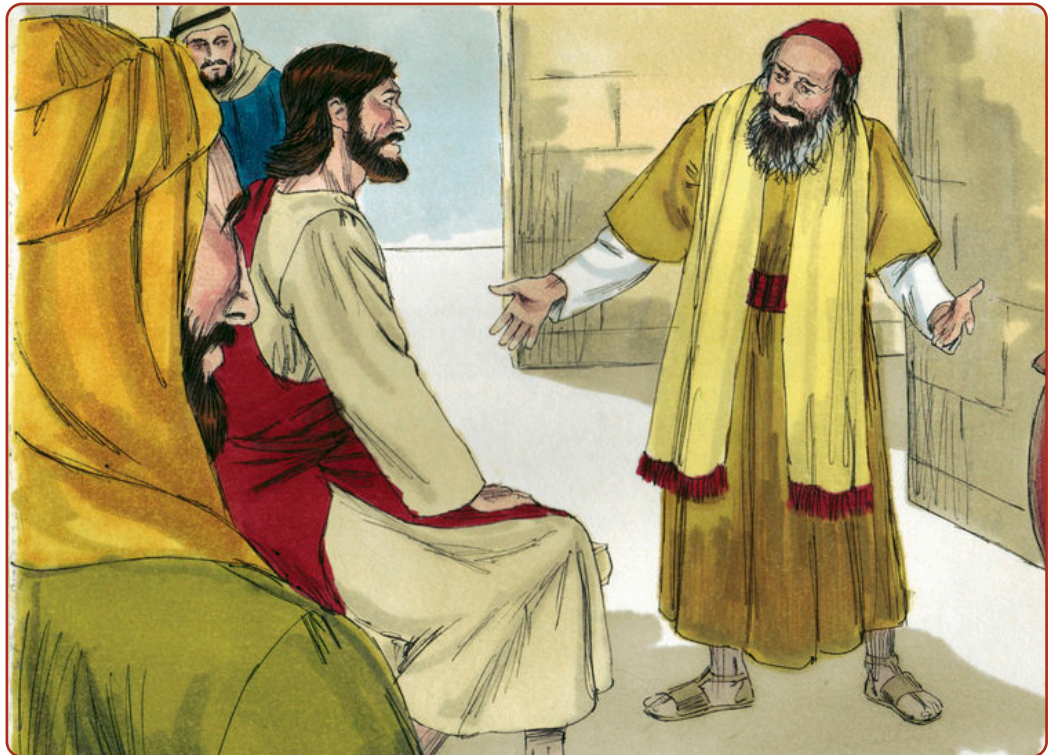
- a. Jezus haalt een tekst uit het Oude Testament aan.
- b. Jezus stelt zelf een vraag aan de wetgeleerde.
- c. Jezus geeft een antwoord dat niets met de vraag te maken heeft.
- d. Jezus reageert niet op de wetgeleerde.
- e. Jezus geeft een helder antwoord aan de wetgeleerde.

Opdracht 6

Wat moet de wetgeleerde doen om het eeuwige leven te krijgen?

- a. God liefhebben, zijn naaste verhogen, zichzelf verlagen en Jezus volgen
- b. God liefhebben met zijn gehele hart, kracht en verstand, en zijn naaste als zichzelf
- c. God liefhebben met zijn hele leven en alles wat hij heeft weggeven aan de armen.
- d. God liefhebben, alle mensen hetzelfde behandelen en God altijd trouw zijn.

Afbeelding 1.5
Jezus en de wetsgeleerde
Bron: Jim Padgett, met dank aan de Sweet Publishing, Ft. Worth, TX, en Gospel Light, Ventura, CA via Wikimedia Commons. Dit bestand is gelicenseerd onder de Creative Commons [Naamsvermelding-Gelijk delen 3.0 Unported](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gospel_of_Luke_Chapter_10-1_(Bible_Illustrations_by_Sweet_Media).jpg). Geen wijzigingen in het werk zijn aangebracht. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gospel_of_Luke_Chapter_10-1_\(Bible_Illustrations_by_Sweet_Media\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gospel_of_Luke_Chapter_10-1_(Bible_Illustrations_by_Sweet_Media).jpg)

In plaats van antwoord op de vraag van de wetgeleerde te geven, laat Jezus hem zelf nadenken door hem een wedervraag te stellen. Hij moet zelf antwoord geven op zijn eigen vraag op basis van de joodse wet. De wetgeleerde antwoordt door twee teksten te citeren. Hij citeert Deuteronomium 6:5 waar staat: *"Heb daarom de HEER, uw God, lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten."* De man citeert ook Leviticus 19:18 *"Heb je naaste lief als jezelf."* De eerste tekst is onderdeel van het **Shema Israel**, een gebed dat de joden in die tijd twee keer per dag opzegden. De tweede tekst komt uit een Bijbelgedeelte dat gaat over hoe de Israëlieten met elkaar moet omgaan. Jezus bevestigt de juistheid van het antwoord dat de wetgeleerde gaf. Hij spoort de man aan om naar dit gebed te leven, want dan zal hij het eeuwige leven krijgen. De wetgeleerde probeerde Jezus in een val te lokken, maar Jezus laat zich in dit verhaal niet voor de gek houden en trapt niet in de val. Integendeel, hij nodigt de wetgeleerde uit om zelf een antwoord op de vraag te formuleren.

1.4.2 DE GELIJKENIS

Nadat Jezus de wetgeleerde duidelijk had gemaakt wat hij moest doen om eeuwig leven te krijgen, stelt de wetgeleerde een tweede vraag aan Jezus. Hij vraagt hem wie precies zijn naaste is. In de tekst staat dat hij zich graag wilde rechtvaardigen. Dit betekende dat de man probeerde zichzelf als een betere kenner en volger van de wet neer te zetten. Misschien hoopte hij dat Jezus hem opnieuw het antwoord zou laten geven. Maar Jezus antwoordt op de vraag met een gelijkenis.

Een *gelijkenis* is een kort verhaal waarin een les verborgen zit. Jezus gebruikte vaak gelijkenissen om een principe van het Koninkrijk van God te illustreren. Het is aan de luisteraar om de betekenis van de gelijkenis te ontdekken.

Opdracht 7

Er komen verschillende personages voor in de gelijkenis. Geef van de onderstaande personages aan wat hun rol in het verhaal is. Denk hierbij aan de rollen van held, vijand, slachtoffer en helper.

Rovers	
Overvallen man	
Priester en Leviet	
Samaritaan	
Herbergier	

Priesters werkten in de tempel in Jeruzalem. Zij brachten de offers en deden andere rituelen die centraal stonden in het jodendom van die tijd. Alle priesters kwamen uit de Levieten, één van de twaalf stammen van Israël.

Om te begrijpen wat de gelijkenis betekent, moeten we het verhaal bekijken vanuit het perspectief van twee verschillende personages: vanuit de Samaritaan en vanuit de man die werd overvallen door rovers. Beide perspectieven kunnen helpen om te begrijpen wat Jezus met de gelijkenis bedoelde.

De **Samaritaan** en de man die werd overvallen door rovers zijn vreemdelingen voor elkaar. Terwijl de Samaritaan onderweg was van Jeruzalem naar Jericho, trof hij langs de weg een gewonde man aan. Deze weg ligt in het gebied Judea, dus het gebied waar de Samaritanen niet wonen. De Samaritaan wist dus dat de gewonde hoogstwaarschijnlijk een jood was. Ondanks de politieke en religieuze spanningen tussen het Joodse en het Samaritaanse volk liet hij de man niet aan zijn lot over maar helpt hij hem. De Samaritaan stopt niet allen voor de man naast de weg, maar hij onderbreekt zijn eigen reis om de man naar een herberg te brengen. In de herberg blijft hij een dag bij hem en hij betaalt zelfs voor verdere verzorging van de man.

De **man die werd overvallen door rovers**, lag al langer gewond langs de weg. Hij werd tot twee keer toe gepasseerd door iemand van zijn eigen volk. Eerst liep een priester hem aan de andere kant van de weg voorbij en vervolgens deed een Leviet hetzelfde. Deze twee zeer gerespecteerde mensen uit zijn eigen volk lieten hem zomaar liggen. Waarschijnlijk dachten ze dat hij dood was en wilden ze hem daarom niet aanraken. Dat zou hen immers onrein maken en ongeschikt voor het tempelwerk. Onverwachts komt iemand hem toch te hulp: een Samaritaan. Niet iemand die de wet 'correct' volgt helpt hem, maar iemand die niet eens tot zijn eigen volk behoort.

Afbeelding 1.6
Schilderij De barmhartige Samaritaan door Joost Cornelisz, 1617.
Bron: Central Museum (Amsterdam) via Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Good_Samaritan_by_Joost_Cornelisz_-_Droochsloot_Centraal_Museum_2529.jpg.

Jezus stelt aan de wetgeleerde de vraag wie de naaste was voor de man die werd overvallen door rovers – een Jood. Hiermee zette hij de wetgeleerde flink aan het denken. Het was immers zo dat de tekst over naastenliefde, die de wetgeleerde zelf had aangehaald, in Jezus' tijd altijd werd beperkt tot mede-Joden en andere volgers van de wet. Samaritanen vielen hier zeker niet onder. Jezus' vraag leidt tot de radicale conclusie dat de man geen naaste vond in zijn volksgenoten, maar in de vreemdeling uit een veracht volk. Het leert omgekeerd *ook hoe je een naaste kan zijn* voor iemand die je veracht: **door hulp te bieden in nood**. In andere woorden, zo kan verachting plaats maken voor verrassing en respect.

Opdracht 8

Jezus zegt aan het einde tegen de wetgeleerde: *'Doet u dan voortaan netzo'*. Wat moet de man precies doen van Jezus? Wat betekent deze les voor jou?

Opdracht 9

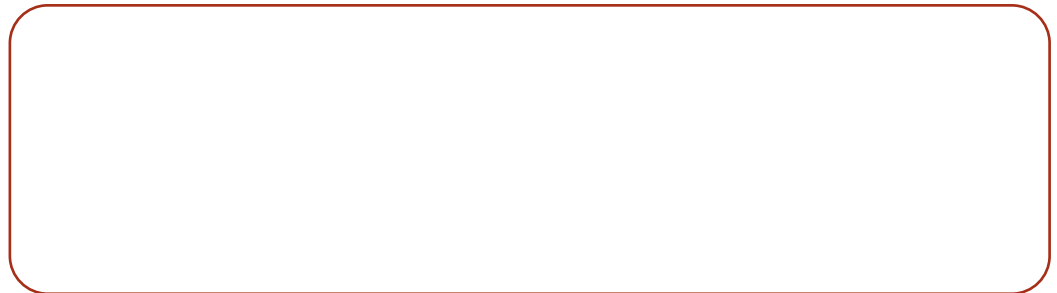
Ga terug naar opdracht 3. Kijk weer naar de plaatjes en geef je eerste reactie op de volgende vragen:

1. Wie van deze mensen heeft een groot huis?
2. Welke van deze mensen heeft rijke ouders?
3. Wie van deze mensen is gelukkig getrouwd?
4. Wie van deze mensen heeft zijn middelbare school niet afgemaakt?
5. Wie van deze mensen is ooit van school gestuurd?
6. Wie van deze mensen heeft geld gestolen van zijn baas?
7. Wie van deze mensen heeft in de gevangenis gezeten?
8. Wie van deze mensen zou een moord gepleegd kunnen hebben?

Natuurlijk kun je eigenlijk geen van de vragen in opdracht 9 beantwoorden. Het antwoord kan je immers niet afleiden van de foto's. Als we dit wel proberen te doen, maken we **onbewust onderscheid** tussen mensen op basis van hun *uiterlijk*. Zo'n onderscheid maken we heel snel en meestal onbewust. Het verhaal van Jezus wil ons de vraag stellen welke gevolgen dit onderscheid heeft. De gelijkenis liet zien dat het onderscheid tussen Samaritanen en Joden niet betekende dat de Samaritaan geen hulp zou willen bieden. Jezus leert dat de verschillen die wij tussen mensen zien niet mag betekenen dat we enkel daarom op verschillende manieren met elkaar omgaan. Naasteliefde mag zich niet beperken tot mensen die tot je eigen groep behoren, maar moet zich ook uitstrekken tot mensen **daarbuiten**.

Opdracht 10

Neem jouw definitie van naaste (opdracht 2) erbij. Vergelijk jouw definitie met de les die Jezus gaf aan de wetgeleerde.

1.5 WOORDENLIJST

In deze woordenlijst vind je meer informatie en duiding bij bepaalde begrippen.

Evangelie

De geschriften van het Nieuwe Testament in de Bijbel beginnen met het vertellen van het leven van Jezus, over zijn woorden en daden. Het Nieuwe Testament vangt aan met de vier evangeliën: het evangelie volgens Mattheüs, Marcus, Lucas en Johannes. Deze evangeliën zijn geschreven vanuit het geloof en staan in dienst van het geloof in Jezus als de Messias. Zij brengen een getuigenis van het geloof in Jezus. De woorden en verhalen van Jezus worden in deze geschriften samengebundeld.

‘Evangelie’ is afgeleid van het Griekse woord *‘euangelion’*, letterlijk betekent dit ‘goed nieuws’. Het verwijst naar de goede boodschap die Jezus Christus bracht.

Gelijkenis

Een gelijkenis is een kort verhaal waarin een les verborgen zit. Jezus gebruikte vaak gelijkenissen om een principe van het Koninkrijk van God te illustreren. Het is aan de luisteraar om de betekenis van de gelijkenis te ontdekken.

Grieken

In de tijd van Jezus en de vroege kerk werd met ‘Griek’ de verwezen naar de inwoners van Griekenland. Griekenland was in die tijd onderdeel van het Romeinse Rijk. De cultuur van de Grieken heeft zich in de eeuwen voor de geboorte van Jezus verspreid over het hele gebied van de Middellandse Zee.

Heiden

“Heiden” was een koepelterm die door de Joden werd gebruikt om alle niet-joden te beschrijven.

Jeruzalem

In de tijd van Jezus was Jeruzalem de hoofdstad van Palestina. Jeruzalem had een tempel, en veel synagogen waar de joden naartoe kwamen om te bidden. Vandaag de dag is Jeruzalem nog steeds een belangrijke stad voor joden over heel de wereld.

Jeruzalem is ook een belangrijke stad voor christenen en moslims. In Jeruzalem werd Jezus veroordeeld, gekruisigd en begraven. Christenen geloven ook dat hij hier is verrezen. De apostelen begonnen de verhalen van Jezus eerst te vertellen in Jeruzalem. Volgens de Islamitische traditie is de Profeet Mohammed opgevaren naar de Hemel in Jeruzalem.

Joden

De Joden zijn een volk dat gelooft in één God en een tempel had in Jeruzalem. Tegenwoordig leven de Joden over de hele wereld.

Judea

Judea was ten tijde van Jezus en zijn apostelen een streek ten zuiden van Samaria. In deze streek lag de stad Jeruzalem.

Romeinen

De Romeinen waren een volk dat oorspronkelijk leefde in het huidige Italië, en dan voornamelijk in Rome. Toen de Romeinen hun rijk uitbreidden, werd het ook een benaming voor personen die een staatsburger van het Romeinse Rijk waren. Tijdens het leven van Jezus werd het gebied waarin hij leefde geregeerd door de Romeinen.

Samaria

Samaria was in de eerste eeuw zowel een plaats als een streek die ten Noorden van Judea lag. Dit is de streek waarnaar het volk van de Samaritanen is genoemd.

Samaritaan

De Samaritanen was een volk in het gebied van Samaria woonde en in godsdienstig opzicht op een aantal vlakken erg verschillen van de Joden. De Joden beschouwden hen als onrein en hun eredienst te Sichem als onwettig.

Sh'ma Yisrael

Het Shema Israel is een gebed dat twee keer per dag wordt gebeden door belijdende Joden en dient als middelpunt van de joodse ochtend- en avondgebedsdiensten. De tekst van het gebed komt uit Deuteronomium 6:4-9, 11:13-21 en Numeri 15:37-41.

Tempel van Jeruzalem

Toen Jezus leefde vormde de tempel van Jeruzalem het hart van het jodendom: alle vrome joden kwamen hier bidden en offeren. Enkel joden mochten de tempel betreden. Ook Jezus kwam hier regelmatig. De tempel was vroeger het belangrijkste gebouw van Jeruzalem.

Afbeelding 2.6
Bron: PxFuel

1.6 TRANSCRIPT VAN DE VIDEO

1 BUITEN/BINNEN AUTO DAG

Sarah en haar vader rijden in een auto naar een sportwedstrijd.

Radio: Protesten geïnspireerd door de Black Lives Matter beweging hebben nog steeds impact op samenlevingen over de hele wereld. In New York gingen honderden demonstranten opnieuw de straat op. Ook in ons land protesteren mensen vandaag tegen discriminatie en racisme....

Vader zet de radio zachter en de stem op de radio vervaagt.

Vader: Zo, Sarah, zijn jullie klaar voor het toernooi?

Sarah: Ja, we gaan zeker winnen!

Vader: Ik hoop dat je dat zult doen

Vader moet afremmen omdat de weg geblokkeerd is vanwege een protest.

Vader: Oké, ik denk dat we hier omheen moeten rijden.

Sarah: Oh, nee, we gaan te laat zijn! Ik wil de wedstrijd echt niet missen!

2 BINNEN WOONKAMER DAG

Sarah loopt boos de woonkamer in.

Sarah: Oh, dit is echt oneerlijk, door dat stomme protest was ik te laat. Nu heeft ons team verloren, omdat ik er niet was. Die demonstranten moeten echt stoppen. Alle levens zijn belangrijk, ja we snappen het nu wel.

Vader: Kalmeer een beetje. Ik weet dat je overstuur bent, maar denk na over wat je zegt...

Sarah: Nou, ik meen wat ik zei! Het is oneerlijk dat ik door hen niet kon spelen.

Sarah loopt de kamer uit.

3 BINNEN SLAAPKAMER DAG

Sarah zit voor een computerscherm.

Computerstem: Zogenaamde antiracistische groeperingen zijn zelf racistisch en zijn erop uit onze Europese samenleving te vernietigen. Ze creëren problemen die er niet zijn. Wij als land behandelen alle buitenlanders zeer goed en zij hebben niets te klagen. Dit is een bedreiging voor onze manier van leven en zij moeten worden tegengehouden.

Sarah mompelt in zichzelf: Nou, zie je, daar is het bewijs. Deze groepen zijn gestoord.

4 BUITEN SCHOOLPLEIN DAG

David en Sarah lopen over het schoolplein.

David: Wat een saaie dag was het weer. Ik moet echt iets leuks gaan doen.

Sarah: Ja, laten we dat doen. Laten we naar het winkelcentrum gaan. Ik ga dat nieuwe spel kopen. Dan kunnen we dat later uitproberen.

David: Goed idee. Hopelijk zal dat ons opvrolijken.

5 BUITEN STRAAT DAG

David en Sarah lopen de gamewinkel uit met een nieuw 'iChrist adventures' spel. Dan zien ze een poster aan een boom hangen. Sarah loopt ernaartoe.

Sarah: Wel, kijk hier eens naar. Ze zijn nu zelfs onze bommen aan het vervuilen...

David en Sarah kijken naar een poster die aan een muur hangt. Op de poster staat: Stop racisme in dit land nu. Een man nadert hen op de achtergrond.

Sarah (boos): En het is zo'n vervuiling... Antiracisme-poster.... Alsof ze zoveel te klagen hebben!

David: Rustig Sarah, het is gewoon een poster...

Sarah: Die vervelende mensen moeten echt ophouden. Als een van hen wordt aangereden door een bus zal ik ze niet helpen. Ze klagen altijd.

David: Ik had nooit verwacht dat jij ooit zoiets zou zeggen. Ik dacht dat Jezus zei dat we onze naasten lief moeten hebben als onszelf. Daar horen die activisten toch ook bij?

Sarah: Nee. Jezus leerde alleen dat we diegenen moeten liefhebben die ons zullen helpen. Zoals in het verhaal van de Samaritaan: hij is een vreemdeling, maar Jezus prijst hem omdat hij een Jood helpt.

Vreemdeling: Mmm, is dat echt wat Jezus bedoelde met het verhaal?

David: Huh... Hallo, wat bedoel je?

Vreemdeling: Nou, ik hoorde jullie twee praten, en uhm... zie je die deur daar. Als je daar doorheen gaat, zul je misschien verrast zijn door wat je ontdekt.

De vreemdeling wijst met zijn vinger naar een deur verderop in de straat.

Sarah en David draaien hun hoofd naar de deur. Als de man uitgesproken is, draaien Sarah en David hun hoofd weer. De man is verdwenen.

David: Wat? Waar is hij heen gegaan? Raar. Kom, laten we die de deur eens bekijken?

Sarah en David lopen naar de deur.

6 BINNEN HERBERG OUDE ISRAËL DAG

De deur gaat open en Sarah en David worden naar binnen gezogen. Ze komen terecht in een oude herberg (eerste eeuw, Israël). David en Sarah kijken verbaasd om zich heen.

Sarah: Waar zijn we in vredesnaam? Dit lijkt echt niet op een gebouw uit onze stad.

Sarah en David kijken nog steeds rond. Een man met een verband over zijn hoofd begint tegen hen te praten.

Vreemdeling: Hey, jullie twee lijken me een beetje verdwaald. Kom bij mij aan mijn tafel zitten.

David en Sarah gaan bij de man aan tafel zitten.

Vreemdeling: Weet je wie ik ben?

Sarah: Nee, geen idee. We hebben geen idee waar of in welke tijd we zijn.

Vreemdeling: Nou, ik denk dat jij me wel kent. Twee weken geleden reisde ik van Jeruzalem naar Jericho. Een mooie wandeling, zoals die ik al vaak had gedaan. Ik was aan het bedenken wat ik die avond zou doen, toen er uit het niets een bende rovers op de weg verscheen. Ze beroofden me van alles wat ik had. Ze sloegen me zelfs heel hard in elkaar. Ik lag op de grond en kon niets meer doen...

David: Wat! Dat is verschrikkelijk. Heeft iemand de politie gebeld?

Vreemdeling: Politie? Uhm, geen idee wat dat is. Nu, ik lag daar op de grond en een priester liep langs. Ik weet zeker dat hij me zag, maar in plaats van me te helpen liep hij me aan de andere kant van de weg voorbij. Later hoorde ik weer voetstappen en ontdekte dat een Leviet op me afkwam. Ik zweer dat hij mij ook zag en toen onmiddellijk naar de andere kant van de weg ging. Ik denk dat ik daar nog een half uur heb gelegen, totdat een Samaritaan met een ezel mij naderde. Hij verbond mij en zette mij op zijn ezel en bracht mij naar deze herberg. Hij betaalde alle kosten om mij op krachten te laten komen.

Sarah: Wow, ik denk dat ik dit verhaal inderdaad al ken. Maar dit kan niet echt zijn. We hadden het er net over. Vreemdeling: Oh, echt?

David: Sarah vertelde dat je de Samaritaan alleen als naaste lief moet hebben omdat hij je geholpen heeft. Maar ik denk dat zij het verhaal niet goed heeft begrepen.

Vreemdeling: Oké, laat me je dit vragen. Wat denk je dat ik gedaan zou hebben als ik op dezelfde weg liep en ik zou een man op de grond vinden die eruitzag als een Samaritaan?

Sarah: Uhm, hem helpen natuurlijk.

Vreemdeling: Nee, ik zou waarschijnlijk langs hem zijn gelopen, net zoals de priester en de Leviet.

David: Waarom?

Vreemdeling: Omdat ik geen Samaritaan vertrouwde. Waarom zou ik ze helpen? Ze verpesten alles waar we voor staan en in geloven.

David: Maar je eigen volksgenoten hielpen je niet, en de Samaritaan wel!

Vreemdeling: Ja, je hebt gelijk. Ik ben daar al twee weken over aan het nadenken. Terwijl mijn landgenoten mij negeerden, heeft hij zich over mij ontfermd. Hoe kan ik dan zo slecht praten over Samaritanen?

De vreemdeling kijkt naar de ondergaande zon. David en Sarah kijken beduusd. De vreemdeling staat langzaam op.

Vreemdeling: Oh, het wordt al laat. Ik denk dat het tijd is om te gaan.

7 BUITEN STRAAT DAG

David en Sarah zijn terug op straat beland. De vreemdeling is weg.

David: Wow, dat was echt raar. Wat denk je dat hij bedoelde?

Sarah: Uhm, ik denk dat hij wilde dat ik het verhaal zou heroverwegen. Wat hij zei, is precies de manier waarop ik denk over die antiracistische beweging. Ik blijf zeggen dat ze ons land ruïneren, net zoals hij dacht over de Samaritaan. Maar uiteindelijk bleek dat hij zich vergiste in de Samaritaan.

David: Ja, dat klinkt ongeveer juist.

Sarah: Ik moet er met mijn vader over praten. Laten we naar mijn huis gaan.

1.7 BIBLIOGRAFIE

1.3 De wereld van de Bijbel

Maiers, Brian. 2016. "Samaritans." In *The Lexham Bible Dictionary* ed. John D. Barry e.a., Bellingham, WA: Lexham Press.

Orr, James. 1915. "Jew, Jewess, Jewish." In *The International Standard Bible Encyclopaedia* ed. James Orr e.a., 1675. Chicago: The Howard-Severance Company.

Bronnen van de afbeeldingen:

2.3 Kaart van Palestina is een aangepast versie van

- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_century_ludaea_province.gif
- Uitgegeven onder CC BY-SA 2.5

Afbeeldingen Opdracht 3

- 1-5, 8-10 afkomstig van Adobe Stock Exchange
- 6, 8 afkomstig van Unsplash.com
- 11 van Flickr.com gemaakt door Dennis Jarvis, 2011
 - o <https://www.flickr.com/photos/archer10/33761760593>

1.4 De wereld van het verhaal

Godsdienstonderwijs.be. 'De barmhartige Samaritaan (Lc 10,25-37)'. Geraadpleegd op 22 juni 2020. <https://www.kuleuven.be/thomas/page/bijbelfiche-de-barmhartige-samaritaan/>

Keener, Craig. 1993. *The IVP Bible background commentary: New Testament*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press. Luke 10:29–30.

Snodgrass, Klyne. 2018. *Stories with intent: a comprehensive guide to the parables of Jesus*. Second edition. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 338-362

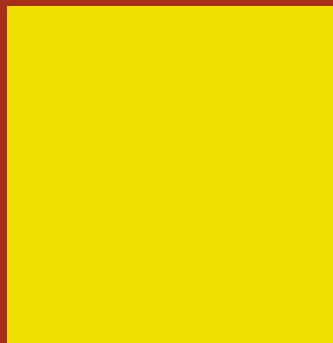
Swann, John T. 2016. "Levites." In *The Lexham Bible Dictionary* ed. John D. Barry e.a., Bellingham, WA: Lexham Press.

Swann, John T. 2016. "Priest." In *The Lexham Bible Dictionary* ed. John D. Barry e.a., Bellingham, WA: Lexham Press.

Bronnen van de afbeeldingen:

2.5 Biblical illustrations door Jim Padgett, met dank aan Sweet Publishing, Ft. Worth, TX, en Gospel Light, Ventura, CA. Auteursrecht 1984. Uitgegeven onder nieuwe licentie, CC-BY-SA 3.0

2

DE ONTMOETING MET
SACRALE/HEILIGE TEKSTEN:
GEWELDDADIGE TEKSTEN

MODULE TWEE

GEWELDDADIGE TEKSTEN

2.1 INTRODUCTIE

**'JESUS EN DE
TEMPELREINIGING'
(JOHANNES 2:13-21):
VIDEO CLIP**

Afbeelding 2.1
Scene uit de video

Het beeldfragment toont David en Sarah die een spel aan het spelen zijn. Ze beginnen net aan een nieuw hoofdstuk. Dit hoofdstuk van het spel iChrist gaat over Jezus die naar de tempel gaat en daar verkopers en geldwisselaars ziet. De spelers moeten met een zweep het tempelplein leegmaken. Na afloop van dit hoofdstuk bespreken David en Sarah dit level. David geeft aan dat hij dit een gewelddadig hoofdstuk vindt en het helemaal niet fijn vindt. Vervolgens verschijnt er een melding dat Ahmed lid wil worden van de groep van David en Sarah voor dit spel. Sarah zegt dat Ahmed niet welkom is in de groep, omdat hij een moslim is en dat hij geen christelijk spel hoort te spelen net zoals dat de verkopers niet op het tempelplein hoorde te zijn. Samen met de vader van Sarah gaan de twee tieners op zoek naar wat dit verhaal echt kan betekenen.

2.2 JEZUS EN DE REINIGING VAN HET TEMPELPLEIN

De Bijbel is een belangrijk boek voor christenen. Het is geen boek met één verhaal, zoals de verhalen over Narnia dat zijn. Ook is het geen boek vol gedichten, zoals de werken van Shakespeare dat zijn. Daarnaast is het geen boek dat alleen maar feitjes bevat. Nee, het is een boek dat bestaat uit veel verschillende soorten teksten: verhalen over Jezus, brieven van Paulus vol met instructies, poëtische teksten het boek Psalmen en de voor ons soms rare teksten als de Openbaringen van Johannes. Deze variatie kunnen veel vragen laten doen opkomen over wat Bijbelteksten met vandaag de dag te maken hebben.

Deze les gaat over het verhaal van Jezus in de tempel, waar ook veel vragen over te stellen zijn. Dit verhaal staat in het Evangelie van Johannes (2:13-17). Het vertelt hoe Jezus met zijn leerlingen naar de Tempel in Jeruzalem gaat. Op het tempelplein ziet hij verkopers en geldwisselaars aan het werk. Hij jaagt ze met een zweep weg van het tempelplein. Vervolgens gaat hij in gesprek met de leiders van de Joden die op het tempelplein zijn.

Opdracht 1

Lees hieronder het verhaal van Jezus op het tempelplein. Misschien ken je dit verhaal al. Schrijf dan hieronder op wat jij denkt dat het betekent.

JOHANNES 2:13–21.

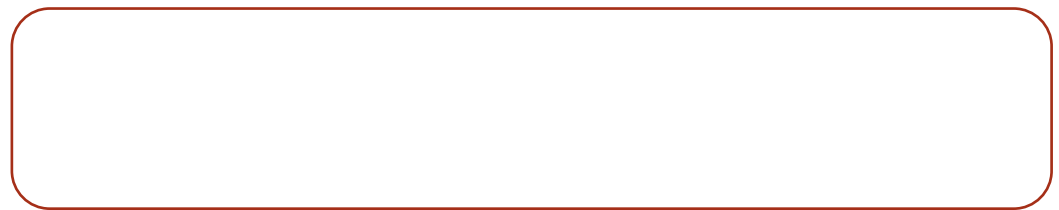
Kort voor Pesach, het Joodse paasfeest, reisde Jezus naar Jeruzalem. Daar trof hij op het tempelplein de handelaars in runderen, schapen en duiven aan, en de geldwisselaars die daar altijd zaten. Hij maakte een zweep van touw en joeg ze allemaal de tempel uit, met hun schapen en runderen. Hij smeedt het geld van de wisselaars op de grond, gooide hun tafels omver en riep tegen de duivenverkopers: 'Weg ermee! Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!' Zijn leerlingen dachten aan wat er geschreven staat: 'De hartstocht voor uw huis zal mij verteren.' Maar de Joden vroegen: 'Met welk teken kunt u bewijzen dat u dit mag doen?' Jezus antwoordde hun: 'Breek deze tempel maar af, en ik zal hem in drie dagen weer opbouwen.' 'Zesenzeventig jaar heeft de bouw van deze tempel geduurd,' zeiden de Joden, 'en u wilt hem in drie dagen weer opbouwen?' Maar hij sprak over de tempel van zijn lichaam.

2.3 DE WERELD VAN DE BIJBEL

Jezus leefde 2000 jaar geleden in een tijd waarin het leven er heel anders uit zag dan het leven in deze tijd. Je kan je waarschijnlijk goed voorstellen dat mensen zonder internet anders met elkaar omgingen. Er zijn nog veel meer dingen die onze werelden totaal verschillend maken. We zouden kunnen zeggen dat ze helemaal niet op elkaar lijken. Weten hoe de leefwereld van Jezus er uit zag is belangrijk om een Bijbeltekst echt te begrijpen. Pas daarna kan duidelijk worden wat zo'n oude tekst voor ons vandaag nog kan betekenen. We noemen de wereld van de Bijbel de **context**. De opdrachten en teksten die nu volgen leren je meer over de wereld van Jezus.

Opdracht 2

Probeer je voor te stellen dat er op school een tijdmachine staat. Jij hebt geluk en mag een keer naar de tijd van Jezus reizen. Wat zou je willen leren over de tijd waarin Jezus leefde?

2.2.1 JERUZALEM EN DE TEMPEL

Jezus werd ongeveer rond het begin van onze jaartelling geboren in **Bethlehem** en leefde in het gebied dat de Romeinen '**Palestina**' noemden (een regio in het Midden-Oosten). Een plaats waar Jezus een aantal keer kwam in zijn leven was Jeruzalem. **Jeruzalem** was de hoofdstad van Palestina.

In het Oude Testament staat beschreven dat David, de tweede koning van het volk Israël, Jeruzalem tot hoofdstad maakte. Jeruzalem is sindsdien een belangrijke plek in het religieuze leven van de inwoners van het gebied gebleven. De zoon van David, Salomo, bouwde in Jeruzalem een **tempel** voor de God van Israël. Een tempel is een gebouw waar mensen goden aanbidden. Deze tempel was het middelpunt van het religieuze leven van het volk.

De Bijbelboeken Jeremia, Ezechiël en 2 Koningen beschrijven dat de tempel werd verwoest door de Babyloniërs. Dit gebeurde omdat het volk niet trouw was gebleven aan God en ook andere goden ging aanbidden. Deze gebeurtenis wordt gedateerd op 586 v.Chr. Het volk werd voor een deel in **ballingschap** gevoerd. Ballingschap betekent dat een groot deel van het volk werd verplicht om op een andere plaats, ver weg van de plaats waar ze waren opgegroeid, te gaan wonen. Uiteindelijk eindigde de periode van Ballingschap toen de latere overheersers, de Perzen, de ballingen toestond terug te keren en een nieuwe tempel te bouwen.

Afbeelding 2.2.
Kaart van Palestina

De bouw van deze **tweede tempel** staat beschreven in de boeken Ezra en Nehemia. Deze tempel was minder groots en indrukwekkend dan de eerste tempel. Rond het jaar 19 v.Chr. werd door Herodes de Grote een grote verbouwing van de tempel gestart. Deze verbouwing moest de tempel weer in zijn oude glorie herstellen. De nieuwe tempel werd zo indrukwekkend dat zelfs de Romeinen het als een bijzonder bouwwerk beschouwden. De periode na de bouw van de tweede tempel wordt het **“tweede tempel Jodendom”** genoemd. Dit is de periode waarin Jezus in Jeruzalem en omstreken rondtrok.

De tempel bestond uit verschillende pleinen en gebouwen. Zoals je kunt zien in figuur 2.3 was het hoofdgebouw van de tempel omgeven door een grote binnenplaats. Op dit plein, de Voorhof van de Heidenen, waren ook niet-joden welkom. In het belangrijkste tempelcomplex bevonden zich de Voorhof van de Vrouwen en de Voorhof van de Priesters waar de toegang beperkt was tot respectievelijk joden en priesters. Op de Voorhof van de priesters werden de dieren voor de offers geslacht en geofferd. Het Heilige was de plaats waar de priesters al hun tempelwerk deden.

Afbeelding 2.3
Foto van een replica van
de Tempel van Herodes
in het Holyland Model of
Jerusalem.
Bron: Wikimedia
Commons : [https://
als.m.wikipedia.org/wiki/
Datei:19_Shrine_of_the_
Book_005.jpg](https://als.m.wikipedia.org/wiki/Datei:19_Shrine_of_the_Book_005.jpg)

Opdracht 3

Vul de juiste term in de vakken. Maak gebruik van de bovenstaande tekst om de goede antwoorden te vinden.

Een plek van aanbidding en offers

De tempel ten tijde van Jezus' leven

De tempel die werd gebouwd ten tijde van Ezra en Nehemia

Gedwongen in een ander land wonen, omdat je in je eigen land niet mag wonen.

Naam van het gebied waar Jezus opgroeide.

Hoofdstad van Palestina.

Rijk dat de tempel verwoestte in 586 v.Chr.

Het plein rondom de tempel waar niet-joden welkom waren

2.4 DE WERELD VAN HET VERHAAL

De Bijbel bevat meerdere verhalen over Jezus. Sommige zijn eenvoudig en andere lastiger te begrijpen. Het verhaal van Jezus die het tempelplein reinigt is zo'n moeilijk verhaal om te begrijpen. Dit verhaal komt in alle vier de evangeliën voor. De les zoomt in op het verhaal zoals Johannes het heeft beschreven.

Wist je dat de evangeliën Marcus, Mattheüs en Lukas erg op elkaar lijken qua volgorde en inhoud. Zij worden om deze gelijkenis ook wel de synoptische evangeliën genoemd. Synoptisch komt van het Griekse 'synopticus' wat 'samen gezien' betekent. Het evangelie van Johannes ziet er heel anders uit en bevat verschillende verhalen die je in de andere drie evangeliën niet vindt.

Johannes vertelt het verhaal van Jezus die het tempelplein reinigt aan het begin van zijn publieke leven. De drie andere evangeliën daarentegen vertellen dit verhaal pas aan het einde van Jezus' leven, vlak voor dat hij zijn laatste dagen in gaat. In dit verhaal reist Jezus naar de stad Jeruzalem en bezoekt daar de tempel. Als Jezus in de tempel komt, ziet hij dat er in de tempel dieren voor de **offers** worden verkocht en er geld wordt gewisseld.

Als je een Bijbeltekst leest kun je de vraag stellen: wat valt me op aan de tekst? Het eerste dat opvalt is dat de tekst die behandeld wordt een verhaal is. Andere soorten teksten die je in de Bijbel tegen kunt komen zijn poëtische teksten en brieven. Ook valt het op dat we een verhaal hebben waarin Jezus zelf iets doet en daarop een reactie geeft. Dit is opvallend omdat Jezus in de meeste verhalen reageert op iets wat anderen doen.

Kort voor Pesach, het Joodse paasfeest, reisde Jezus naar Jeruzalem. Daar trof hij op het tempelplein de handelaars in runderen, schapen en duiven aan, en de geldwisselaars die daar altijd zaten.

Geldwisselaars wisselden het geld van reizigers naar geschikte munten zodat ze de tempelbelasting konden betalen.

De plek waar dit verhaal zich afspeelt is hoogstwaarschijnlijk in de **Voorhof van de heidenen**. Dit was een groot plein waar ook niet-joden welkom waren. De markt bevond zich waarschijnlijk in een hoek van dit plein.

Opdracht 4

Jezus reisde aan het begin van het verhaal naar Jeruzalem. Waarom ging Jezus naar Jeruzalem volgens de tekst?

- A. Om een vriend te bezoeken
- B. Om te prediken in Jeruzalem
- C. Om Pesach te vieren
- D. Om runderen, schapen en duiven te kopen

Als je een Bijbeltekst leest is het goed om te kijken wat voor of na deze tekst staat. In het verhaal dat in het Johannesevangelie aan de reiniging van de tempel voorafgaat, veranderde Jezus op een bruiloft water in wijn. Deze bruiloft vond plaats in **Cana**, een plaats in het gebied **Galilea** waar Jezus opgroeide. Na de bruiloft ging Jezus naar **Kafarnaüm** en vertrok enkele dagen later het voor het Pesachfeest naar Jeruzalem. Daar aangekomen ging Jezus dus naar de tempel toe en trof daar handelaars en geldwisselaars aan.

Hij maakte een zweep van touw en joeg ze allemaal de tempel uit, met hun schapen en runderen. Hij smeed het geld van de wisselaars op de grond, gooide hun tafels omver en riep tegen de duivenverkopers: 'Weg ermee! Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!' Zijn leerlingen dachten aan wat er geschreven staat: 'De hartstocht voor uw huis zal mij verteren.'

Opdracht 5

Hoe reageerde Jezus op wat hij in de tempel zag? Hoe zou je zijn reactie omschrijven? Wat vind jij van deze reactie?

In de Bijbeltekst staat niet dat Jezus boos werd. Toch wordt Jezus vaak als boos beschreven wanneer er over dit verhaal wordt gesproken. Hoewel dit er dus niet staat kan de tekst wel zo worden geïnterpreteerd. Er is namelijk een reden voor Jezus om boos te worden, namelijk de aanwezigheid van handelaars en geldwisselaars in de tempel. Het is belangrijk om te kijken wat er in de Bijbel staat. Soms lezen we een tekst en zien we dingen die er eigenlijk niet in staan. Er zijn ook andere manieren om Jezus' handelen te beschrijven. Jezus zou ook kunnen worden omschreven als verdrietig om de situatie op het tempelplein. Het lezen van een Bijbeltekst om te begrijpen wat er staat heet **interpretatie**.

Opdracht 6

Welke andere beschrijving van de reactie dan boos of verdrietig kun je bedenken?

Jezus maakt een zweep om de handelaars en geldwisselaars de tempel uit te jagen. Je zou je Jezus dan voor kunnen stellen als iemand die wild rond zich heen slaat met een zweep. Als je dit leest kun je schrikken van wat Jezus doet. In de huidige wereld is het niet voor te stellen dat iemand dit in een tempel zou doen.

In de Bijbeltekst staat dat Jezus de tafels van de geldwisselaars omverwerpt. Jezus heeft ook een zweep in zijn handen. Toch **staat er niet hoe** Jezus precies de handelaars van het tempelplein verdrijft. Het is in eerste instantie dus onduidelijk of Jezus fysiek geweld gebruikte tegen mensen en dieren.

Als je dit verhaal vergelijkt met hetzelfde verhaal in de drie andere evangeliën dan valt op dat ze **niet** over een zweep spreken. Deze vertellingen komen daarom minder gewelddadig over dan Johannes' vertelling.

Opdracht 7

Jezus, noemt de tempel het huis van zijn Vader. Naar wie verwijst Jezus? Waarom zou hij dit doen?

De leerlingen van Jezus herinneren zich een tekst uit het Oude Testament. Deze tekst komt uit **Psalm 69:10**. In deze psalm spreekt een persoon die vanwege het volgen van God in een periode van lijden terecht is gekomen. Hij somt de moeilijkheden die hij doormaakt op en roept tot God om zijn vijanden te straffen. Deze psalm is na psalm 110 de meest geciteerde psalm in het Nieuwe Testament.

De leerlingen moeten denken aan een Bijbeltekst die iets over het handelen van Jezus zegt. De leerlingen willen begrijpen waarom Jezus het tempelplein leeg maakte.

Maar de Joden vroegen: 'Met welk teken kunt u bewijzen dat u dit mag doen?' Jezus antwoordde hun: 'Breek deze tempel maar af, en ik zal hem in drie dagen weer opbouwen.' 'Zesenvveertig jaar heeft de bouw van deze tempel geduurd,' zeiden de Joden, 'en u wilt hem in drie dagen weer opbouwen?'

Nadat Jezus de handelaars en geldwisselaars van het tempelplein wegstuurde, gingen de leiders van Joden naar Jezus toe. Aan Jezus werd de vraag gesteld welke teken bewijst dat hij dit mocht doen. Met het verlangen van een teken willen de leiders weten met welke autoriteit Jezus handelde. Jezus moest aantonen dat hij een goede reden had en toestemming had om de handelaars en geldwisselaars uit de tempel te jagen. Jezus reageerde op deze vraag door een uitspraak te doen over de tempel. Hij beweerde dat hij de tempel in drie dagen kan herbouwen als ze die zouden afbreken. Dit is een opvallende reactie, omdat het onmogelijk is dat de aanhoorders de tempel zouden afbreken, zodat Jezus zijn autoriteit kan aantonen.

In het evangelie van Johannes verwijst '*de Joden*' meestal naar de leiders van de Joden. Dat zijn in dit geval de leiders van de Tempel.

In de tijd dat Jezus leefde waren er veel mensen die een andere en **hernieuwde tempel** verwachtten. Toch, zullen zelfs de woorden van Jezus over het afbreken van de tempel beledigend en godslasterlijk voor hen zijn geweest. De verbouwing van de Tempel begonnen door Herodes de Grote was tijdens het leven van Jezus nog steeds aan de gang. De bouw begon in 19 v.Chr. en was pas in 64 n.Chr. klaar.

Opdracht 8

Denk na over wat de reactie van Jezus met je doet. Schrijf een aantal woorden op die bij je opkomen. Wat zeggen deze woorden over hoe jij naar het verhaal kijkt?

Het bekende gedeelte van dit verhaal hebben we net behandeld. Jezus heeft het aan het einde van dit gedeelte over het afbreken en heropbouwen van de tempel. Wat heeft dit eigenlijk met het wegsturen van de handelaars en geldwisselaars te maken? Om dit te beantwoorden moet je verder lezen in de Bijbel. Later zou alles namelijk duidelijk worden voor Jezus' leerlingen.

Maar hij sprak over de tempel van zijn lichaam. Na zijn opstanding uit de dood herinnerden zijn leerlingen zich dat hij dit gezegd had, en zij geloofden de Schrift en alles wat Jezus gezegd had.

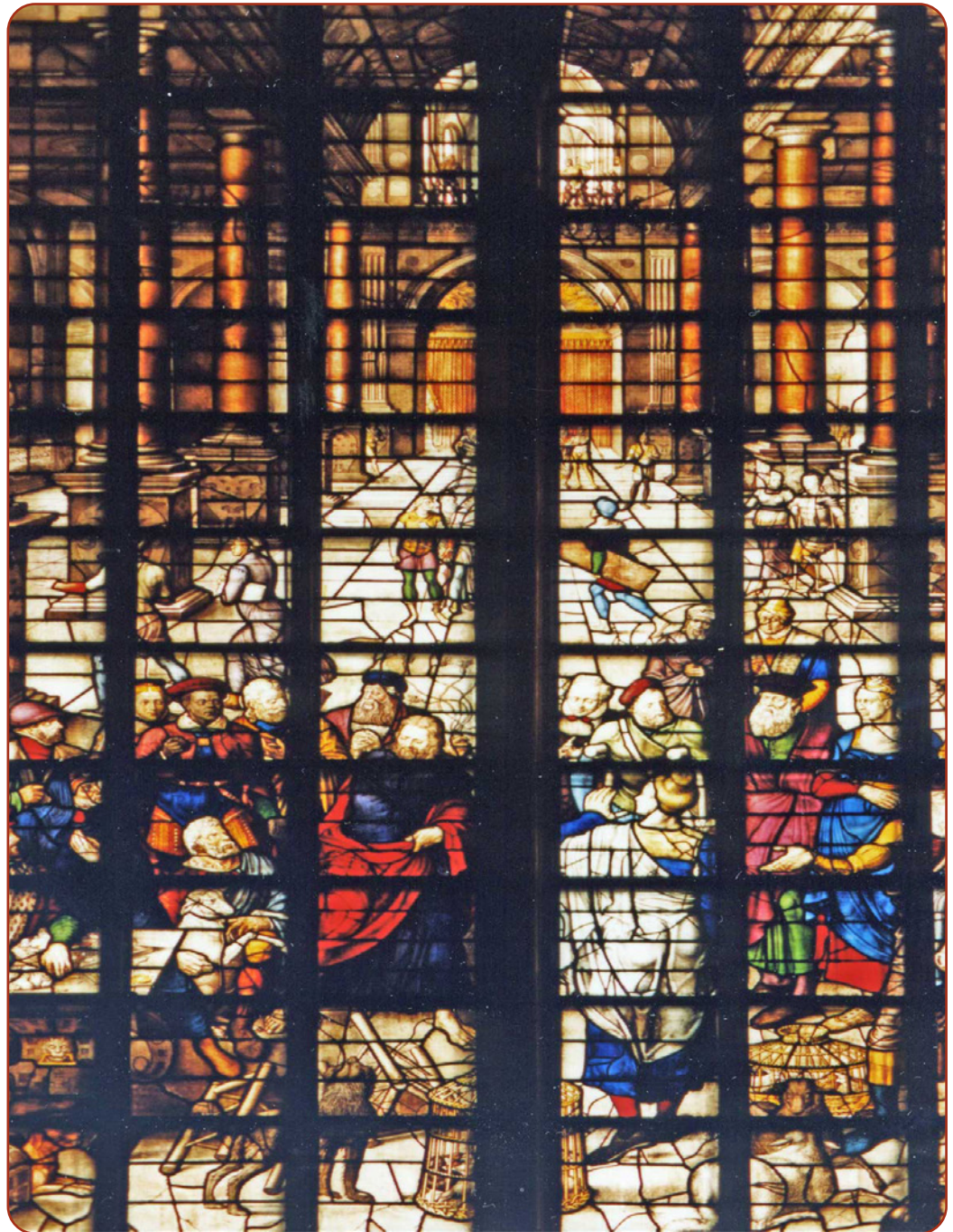
Johannes vertelt in de tekst wat Jezus bedoelde met het afbreken en het weer opbouwen van de Tempel. Jezus verwees volgens Johannes met tempel naar zijn eigen lichaam. De tempel in Jeruzalem was een belangrijke plek waar God aanwezig was. Jezus wordt weergegeven als een persoon die het werk van de tempel verstoort. Een mogelijke interpretatie is dat hij dit deed om de **aandacht op de toekomst** te vestigen. Johannes liet door de hele scène en de vragen zien dat hij Jezus zag als de nieuwe ware tempel die de oude tempel vervangt. Dit betekent dat de **aanwezigheid van God** van de oorspronkelijke tempel naar Jezus is verplaatst. Jezus werd de nieuwe weg om dichterbij God te komen, zonder dat rituelen uit de oude tempel nodig zouden zijn. In zijn reactie op de leiders sprak Jezus over zijn eigen dood, omdat Jezus daardoor liet zien wie hij echt is. De leerlingen van Jezus begrepen dit uiteindelijk toen Jezus stierf aan het kruis en met Pasen weer opstond.

Opdracht 9

Waarom zou Jezus willen dat er op het tempelplein geen markt is?

Opdracht 10

Wat zou je aan Jezus willen vragen over dit verhaal?

Afbeelding 2.4.
Weergave van Jezus
die het tempelplein
schoonveegt in glas in
lood in de St. Janskerk in
Gouda, Nederland
Bron: Gouwenaar via
Wikimedia Commons:
[https://commons.
wikimedia.org/wiki/
File:Tempelreiniging.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tempelreiniging.jpg).

2.5 WOORDENLIJST

In deze woordenlijst vind je u meer informatie en duiding bij bepaalde begrippen.

Ballingschap

Ballingschap betekent dat een groot deel van het volk wordt verplicht om op een andere plaats, ver weg van de plaats waar ze waren opgegroeid, te gaan wonen. In de Joodse traditie, dit begrip verwijst naar een periode dat een deel van de Joodse mensen in Babylonië woonden (traditioneel gedateerd van 587 tot 538 v.C.)

Galilea

Galilea was in de tijd van Jezus een joodse regio in het Palestina in Jezus tijd. Dit gebied was iets kleiner dan België vandaag. Jezus verbleef het grootste deel van zijn leven in de regio Galilea.

Heilig

Heilig is een begrip dat de zuiverheid en de aparte status van God en alles wat bij het goddelijke hoort aanduidt. Heilig was een belangrijk begrip in het jodendom. Het belangrijkste onderdeel van de tempel werd 'Het Heilige genoemd'.

Herodes de Grote

Herodes de Grote was een vazalkoning die onder de Romeinen regeerde over het gebied Judea van 37 voor Christus tot 4 voor Christus 37 v.Chr. Tot 4 v.Chr. Herodes de Grote was niet geliefd door het volk. Door in 19 voor Christus 19 v.Chr. een verbouwing van de tempel te beginnen hoopte hij het volk voor zich te winnen.

Interpretatie

Interpretatie is de handeling en het proces van het uitleggen van de betekenis van iets. Als je de Bijbel leest, dan vindt interpretatie plaats als je probeert de tekst te begrijpen.

Jeruzalem

In de tijd van Jezus was Jeruzalem de hoofdstad van Palestina in Jezus tijd. Jeruzalem had niet alleen een tempel, maar ook synagogen: hier kwamen de joden naartoe om te bidden. Ook vandaag is Jeruzalem nog steeds een belangrijke stad voor joden over heel de wereld.

Jeruzalem is ook een belangrijke stad voor christenen. In Jeruzalem werd Jezus veroordeeld, gekruisigd en begraven. Christenen geloven ook dat hij hier is verrezen. De apostelen begonnen de verhalen van Jezus te vertellen in Jeruzalem.

Kafarnaüm

Kafarnaüm was in de oudheid een klein dorp in Galilea. Galilea was een joodse regio in het toenmalige Palestina (regio in het Midden-Oosten) in Jezus tijd. Volgens het Nieuwe Testament woonde Jezus in Kafarnaüm.

Midden-Oosten

Het leven van Jezus heeft zich afgespeeld in de regio van het Midden-Oosten. Daarom vindt het christendom zijn oorsprong in dit gebied. Met de term 'Midden-Oosten' bedoelt men de landen in Zuidwest-Azië en enkele delen van Noord-Afrika, zoals bijvoorbeeld Iran, Irak, Syrië, Egypte, enz.

Palestina

Palestina was in de tijd van Jezus een regio in het Midden-Oosten. Nadat Herodes de Grote vazalkoning werd van dit gebied werd het uitgebreid. Daardoor leefde Jezus in Judea, want Bethlehem, Nazareth en Galilea lagen allemaal in Judea.

Pesach

Pesach is een joodsfeest waarmee het einde van de slavernij in en de uittocht uit Egypte wordt herdacht. Het is dus een feest dat de bevrijding van het joodse volk uit slavernij herdenkt. Het wordt op de 14e dag van de eerste maand van de Joodse kalender gevierd en duurt zeven of acht dagen.

Tempel van Jeruzalem

Toen Jezus leefde vormde de tempel van Jeruzalem het hart van het jodendom: alle vrome joden kwamen hier bidden en offeren. Enkel joden mochten de tempel betreden. Ook Jezus kwam hier regelmatig. De tempel was vroeger het belangrijkste gebouw van Jeruzalem. Jeruzalem was de hoofdstad/het centrum van Palestina.

In 70 na Christus verwoestten de Romeinen deze tempel. Van de tempel bleef er slechts één muur over: de westelijke. Deze muur/plaats is nu gekend als de Klaagmuur. Jeruzalem is niet alleen een belangrijke stad voor joden en christenen, maar ook voor moslims. Volgens hun traditie is de profeet Mohammed in Jeruzalem ten hemel opgevaren.

Tweede tempel

De tweede tempel is de naam voor de Tempel van Jeruzalem die werd gebouwd aan het einde van de Ballingschap. Deze werd van 19 voor Christus tot ongeveer 64 na Christus continu verbouwd.

2.6 TRANSCRIPT VAN DE VIDEO

1 BINNEN WOONKAMER DAG

Sarah en David spelen een videospel op de computer. We zien ze spelen met controllers in hun handen.

David: Ha, deze keer zal ik je verslaan!

Sarah: Nooit! God staat altijd aan mijn kant, je kunt me niet verslaan!

2 IN-SCREEN VIDEOGAME

We zien de titel van het spel verschijnen.

iChrist's Adventures hoofdstuk 6 - De tempelreiniging

We zien een 2D 8bit videospel met een personage dat Jezus voorstelt in een tempel vol mensen: verkopers van vee, schapen en duiven, muntenwisselaars... (kleine teksten in beeld)

We horen de voice over spreken op de computer.

Computer: Kort voor Pesach, het Joodse paasfeest, reisde Jezus naar Jeruzalem. Daar trof hij op het tempelplein de handelaars in runderen, schapen en duiven aan, en de geldwisselaars die daar altijd zaten. Hij maakte een zweep van touw ...

We zien een 8-bit Christus met een zweep de tempel binnengaan.

Sarah: Ah, een van mijn favoriete hoofdstukken!

David: Pff, ik weet het niet, ik vind dit nogal gewelddadig voor Jezus.

Sarah: Nee, het is gewoon het schoonvegen van het tempelplein!

We zien een aftelling. 3...2...1... reinig!

3 BINNEN WOONKAMER DAG

We zien Sarah en David hevig de controllers bedienen, knoppen indrukken en een beetje aan de snoeren trekken.

Computer (uit): en hij joeg ze allemaal de tempel uit, met hun schapen en runderen. Hij smeet het geld van de wisselaars op de grond, gooide hun tafels omver en riep tegen de duivenverkopers: "Weg ermee! Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!"

4 IN-SCREEN VIDEOGAME

We zien iChrist 8bit versie met een tekst in beeld 'get out of here! Stop met het huis van mijn Vader in een markt te veranderen!'

Computer: Zijn leerlingen dachten aan wat er geschreven staat: 'De hartstocht voor uw huis zal mij verteren.' Maar de Joden vroegen: 'Met welk teken kunt u bewijzen dat u dit mag doen?'

Wij zien sommige volgelingen van Jezus met een tekst "De hartstocht voor uw huis zal mij verteren" en vervolgens verschijnen sommige Joden met de tekst "Met welk teken kunt u bewijzen dat u dit mag doen?"

Daarna zien we het titelscherm met 'Einde van Hoofdstuk 6'.

Dan zien we 2 scores optellen: David verliest van Sarah met 4360ptn tegen 11575ptn.

5 BINNEN WOONKAMER DAG

David: Pff, ik ben echt zo slecht in dit spel... en ik hou er niet van om zo agressief tegen anderen te zijn...

Sarah: Je bent niet slecht, gewoon een beginnening, maar je hebt wel veel potentieel! Je moet alleen een beetje meer oefenen.

David: Vind je dit hoofdstuk niet een beetje gewelddadig? Ik bedoel, ik dacht dat Jezus een vredelievend persoon was.

Sarah: Ik denk dat Jezus gewoon walgt van de mensen die niet in de tempel thuishoren... Dus daarom doet hij zo.

Plotseling is er een melding op de computer.

6 IN-SCREEN COMPUTER

We zien een melding:

Ahmed wil zich aansluiten bij uw groep 'iChrist's Adventures'.

Sarah: Wat is dit? Ahmed wil weer lid worden van onze online iChrist Adventures groep.

David: Uhm, Oh? Wat is het probleem? Ik bedoel, ik heb hem over dit spel verteld en hij is een klasgenoot.

Sarah: Ja, ik weet het, maar hij is een moslim, hij zou ons christelijke spel niet moeten spelen.

Dat heb ik hem al verteld. Misschien moet ik hem een lesje leren.

7 BINNEN WOONKAMER DAG

David: Wat? Waarom?

Sarah: Het is net als in het hoofdstuk dat we net speelden. De verkopers die niet in de tempel thuishoren zijn net als andere gelovigen. Zij moeten ons christelijke spel ook niet spelen!

De vader van Sarah komt de kamer binnen

Vader: Oh, waarom zeg je dat, Sarah?

Sarah: Oh papa! Jezus leerde ons dat we de plaats van God moeten vrijmaken van valse gelovigen. Ahmed is een moslim, dus hij hoort ook niet in de tempel, dus waarom zouden we hem accepteren in onze onlinegemeenschap?

Vader: Maar in het verhaal staat toch niet of de verkopers in de tempel een andere godsdienst aanhingen.

Sarah: uhm... ja... dat is waar, maar waarom zou Jezus dan boos zijn? Ik denk dat Jezus zijn afkeer wil uitdrukken van de mensen die er niet thuishoren. Daarom gooit hij ze uit de tempel.

Vader: Was hij echt boos? Misschien was hij gewoon overstuurd door wat hij zag. Ik weet zeker dat de verkopers er niet uitgegooid zouden zijn als ze daar waren om te bidden.

David: uhm... dat snap ik niet....

9. IN-SCREEN COMPUTER

We zien enkele details van de tempel in 2D die mensen laten bidden.

Vader: Kijk, de tempel was een belangrijke plek, waar Joden in die tijd heen gingen voor rituelen, zoals dierenoffers. Waarom denk je dat Jezus naar de tempel ging?

Sarah: Hij zegt dat het zijn Vaders huis is. Dus misschien wilde hij daar zijn om tot zijn Vader te bidden?

10 IN-SCREEN COMPUTER

We zien de menigte weer met de tekst: "Welk teken kunt u ons laten zien om te bewijzen dat u bevoegd bent om dit alles te doen?"

Vader. Hoe denkt de menigte over de actie van Jezus?

Sarah: Ze vragen zich af waarom hij dit doet.

David voegt toe: En ze twijfelen aan het recht van Jezus om te doen wat hij deed. Dus het kan zijn dat ze veroordeelden wat Jezus deed.

Sarah (verward): Ja, ik denk dat dat klopt ... dus misschien vond de menigte die verkopers helemaal geen probleem.

Vader: Inderdaad, en misschien had Jezus *nóg* een andere reden voor wat hij deed. We kunnen er niet zeker van zijn.

Sarah: Ja, dat is zeker mogelijk. Misschien wilde hij benadrukken dat de tempel in de eerste plaats een plek voor gebed en aanbidding was. Gebed was belangrijk voor Hem, daarom gaf Hij ons het Onze Vader... Misschien moet ik nog eens goed nadenken over hoe ik tegen dit verhaal aankijk.

David: Ja, dat zou je moeten doen. Ik denk ook dat een spel niet hetzelfde is als een tempel.

Vader: Oké, waarom probeer je niet met Ahmed te praten en te horen waarom hij dit spel leuk vindt? En het is zeker niet nodig om hem een lesje te leren.

Sarah: Ja, dat is misschien wel een goed idee! Bedankt, pap.

12 IN-SCREEN COMPUTER

We zien een tekst 'Bericht aan Ahmed verzonden'.

2.7 BIBLIOGRAFIE

2.3 De wereld van de Bijbel

Caldecott, W. Shaw en James Orr. 1915. "Temple." In *The International Standard Bible Encyclopaedia* onder redactie van By James Orr et al., 2937-39. Chicago: The Howard-Severance Company.

Dosker, Henry E. 1915. "Herod." In *The International Standard Bible Encyclopaedia*, onder redactie van James Orr et al., Chicago: The Howard-Severance Company. 1379-80.

Earle, Ralph. 1966. "The Gospel according to St. Matthew," in Matthew-Acts, vol. 4, The Wesleyan Bible Commentary. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company. 35, 40, 52.

Hauser, Alan J. en Earl Kellett. 2016. "Herod's Temple." In *The Lexham Bible Dictionary*, onder redactie van John D. Barry et al. Bellingham, WA: Lexham Press.

Masterman, E. W. G. 1915. "Judea." In *The International Standard Bible Encyclopaedia* onder redactie van James Orr et al., Chicago: The Howard-Severance Company. 1757

Shepherd, C.E. 2016. "Jerusalem." In *The Lexham Bible Dictionary*, onder redactie van John D. Barry et al. Bellingham, WA: Lexham Press.

Warrior, Marten. 2016. "Exile, Babylonian." In *The Lexham Bible Dictionary* onder redactie van by John D. Barry, et al. Bellingham, WA: Lexham Press.

Herkomst afbeeldingen

2.2 Kaart van Palestina is een aangepaste versie van: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_century_palestine-es.svg, CC BY-SA 2.5

2.3 Foto van het model van de Tempel van Herodes is afkomstig van Wikimedia Commons en is in publiek domain

2.4 De wereld van het verhaal

Ådna, Jostein. 2013. "Temple Act." In *Dictionary of Jesus and the Gospels*, onder redactie van Joel B. Green, Second Edition, 947–52. IVP Bible Dictionary. Downers Grove, Illinois: IVP Academic.

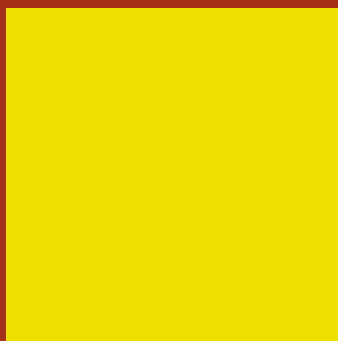
Beasley-Murray, George. 1999. John, vol. 36, Word Biblical Commentary. Dallas: Word, Incorporated. 37-42.

Bernard, J. H. 1929. *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. John*, red. Alan Hugh McNeile, International Critical Commentary. New York: C. Scribner" Sons. 86.

Earle, Ralph. 1966. "The Gospel according to St. Matthew," in Matthew-Acts, vol. 4, The Wesleyan Bible Commentary. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 35, 40, 52.

Keener, Craig. 1993. *The IVP Bible background commentary: New Testament*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press. Joh 2:18–20.

3

DE ONTMOETING MET DE
LEEFOMGEVING: SOCIALE EN
ECOLOGISCHE
VRAAGSTUKKEN

MODULE DRIE

SOCIALE EN ECOLOGISCHE VRAAGSTUKKEN

3.1 INTRODUCTIE

**'HET NU EN HET
LATER: HOOP DAT DIE
REALITEIT WORDT'
(OPENBARINGEN 21:1-
22:5): VIDEO**

Afbeelding 3.1
Scene uit de video

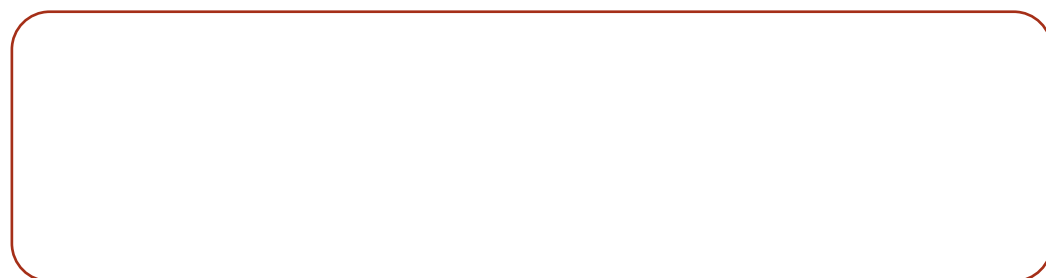
Sarah en David staan te wachten in de rij voor de lunch op school. Sarah laat haar nieuwe smartphone aan David zien. Als ze bij de toonbank aankomen wordt Sarah boos, omdat er vanaf dat moment alleen vegetarisch wordt geserveerd. Eva duwt Sarah omver en zegt tijdens een woordenwisseling dat Sarah zich om de verkeerde dingen druk maakt. Na afloop van de schooldag maakt Sarah aan David duidelijk dat ze zich geen zorgen maakt over de huidige wereld, omdat er uiteindelijk een nieuwe gaat komen. Ze volgen even later Eva naar een gebouw waar Eva elke dag komt. In het gebouw treffen ze Eva, een vrouw en een kind aan. Ze raken in gesprek met Eva. Door in de ogen van een kind te kijken, leert Sarah een belangrijke les over het leven.

3.2 HET NU EN HET LATER: HOOP DIE REALITEIT WORDT

‘De wereld is niet perfect’ is een uitspraak waar het je waarschijnlijk wel mee eens bent. Als we naar onze wereld kijken zien we dat ongelijkheid, armoede, ziekte en klimaatverandering. Deze dingen horen niet bij een perfecte wereld. Maar kan deze wereld wel ooit perfect worden? Daarover zijn de meningen zeer verdeeld. Achter deze vraag ligt een verlangen naar een betere wereld. Een wereld waarin ongelijkheid, armoede, ziekte en klimaatverandering geen rol meer spelen. Ook in de Bijbel is dit verlangen naar een betere wereld terug te vinden. De Joden in ballingschap verlangden bijvoorbeeld naar een tijd waarin God alles weer zou herstellen. In het laatste Bijbelboek heeft een persoon genaamd Johannes visioenen over een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Deze verlangens voor een betere wereld spelen niet alleen een grote rol in het christendom, maar ook in de levens van alle andere mensen. In deze les gaan we dieper nadenken over deze verlangens van mensen. We gaan eerst wat beter kijken naar het visioen van Johannes.

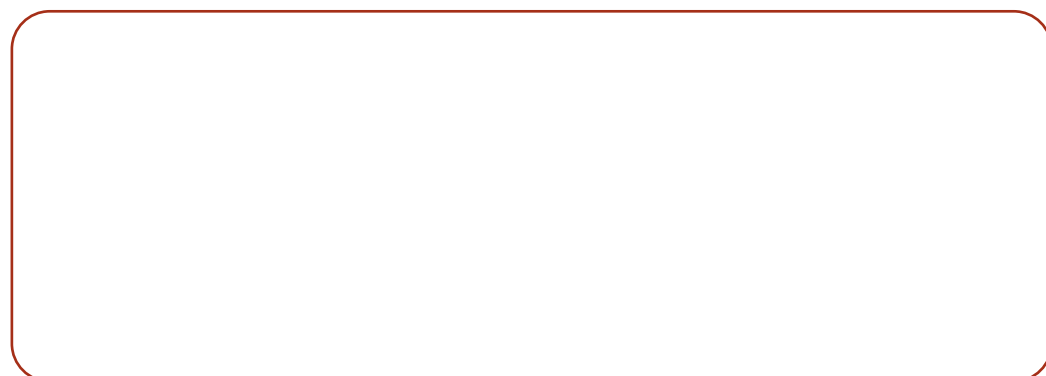
Opdracht 1

Hoe ziet jouw ideale wereld eruit?

Opdracht 2

Lees op de volgende pagina de tekst over de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Misschien ken je deze tekst al. Schrijf op wat jij denkt dat het betekent.

Openbaring van Johannes 21:1-22:5 (gedeeltelijk)

Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij, en de zee is er niet meer. Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. Ze was als een bruid die zich mooi heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht. Ik hoorde een luide stem vanaf de troon, die uitriep: 'Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.'

Hij die op de troon zat zei: 'Alles maak ik nieuw!' – Ik hoorde zeggen: 'Schrijf het op, want wat hier wordt gezegd is betrouwbaar en waar.' – Toen zei hij tegen mij: 'Het is voltrokken! Ik ben de alfa en de omega, het begin en het einde. Wie dorst heeft geef ik vrij te drinken uit de bron met water dat leven geeft. Wie overwint komen al deze dingen toe. Ik zal zijn God zijn en hij zal mijn kind zijn. Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood.' ...

De stad schitterde door Gods luister, met een schittering als van een edelsteen, als een kristalheldere jaspis. Ze had een grote, hoge muur met twaalf poorten en bij elke poort stond een engel. Op de poorten waren namen geschreven: de namen van de twaalf stammen van Israëls zonen. Vanuit het oosten gezien waren er drie poorten, vanuit het noorden drie, vanuit het zuiden drie en vanuit het westen drie. De stadsmuur had twaalf grondstenen, met daarop de namen van de twaalf apostelen van het lam. ... Maar een tempel zag ik niet in de stad, want God, de Heer, de Almachtige, is haar tempel, met het lam. De stad heeft het licht van de zon en de maan niet nodig: over haar schijnt Gods luister, en het lam is haar licht. De volken zullen in haar hun lof en eer komen betuigen. Maar alles wat verwerpelijk is en iedereen die zich met gruwelijke dingen en leugens inlaat, komt de stad niet binnen, alleen zij die in het boek van het leven staan, het boek van het lam.

Hij liet me een rivier zien met water dat leven geeft. De rivier was helder als kristal en ontsprong aan de troon van God en van het lam. In het midden van het plein van de stad en aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, die twaalf vruchten gaf, elke maand zijn eigen vrucht. De bladeren van de boom brachten de volken genezing. Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust. De troon van God en van het lam zal daar in de stad staan. Zijn dienaren zullen hem vereren en hem met eigen ogen zien, en zijn naam staat op hun voorhoofd. Het zal er geen nacht meer zijn en het licht van een lamp of het licht van de zon hebben ze niet nodig, want God, de Heer, zal hun licht zijn. En zij zullen als koningen heersen tot in eeuwigheid.

3.3. DE WERELD VAN DE BIJBEL

Het verlangen naar een perfecte wereld is van alle tijden. In de Bijbel word er ook verlangd naar een tijd die beter zou worden. Aan het begin van de Bijbel, in het boek Genesis, staat ook een verhaal van een 'perfecte' wereld..

Genesis is het eerste boek van de Bijbel. Genesis is een Grieks woord dat 'oorsprong' betekent. Genesis bevat twee **oorsprongsverhalen** die samen beschrijven hoe God de oorsprong van de schepping is.

In het tweede *oorsprongsverhaal* (Genesis 2-3) wordt verteld dat God de **tuin van Eden** aanlegde en de mens schiep om in deze tuin te wonen. In het midden van de tuin stonden twee speciale bomen: de boom van het leven en de boom van de kennis van goed en kwaad. De mens mocht niet van de vruchten van de laatste boom eten, maar at er toch van na verleid te zijn door een pratende slang.

De tuin van Eden wordt omschreven als een prachtige oase waar veel levende wezens waren. Veel christenen zien de tuin als een '**ideale**' was een prachtige. Een belangrijk onderdeel van de tuin van Eden is dat de mens er samen was met God. Het verliezen van dit ideaal is het beginpunt van het verhaal van de mensheid en God dat in de Bijbel beschreven staat. De tuin van Eden speelt een belangrijke rol in het denken over leven met God in zowel het jodendom als het christendom.

Opdracht 3

Wat maakt de tuin van Eden een ideale plaats?

- A. De tuin van Eden was een prachtige oase.
- B. In de tuin van Eden woonde God samen met mensen.
- C. In de tuin van Eden konden dieren praten.
- D. De tuin van Eden is door God gemaakt.

3.4. DE WERELD VAN HET VERHAAL

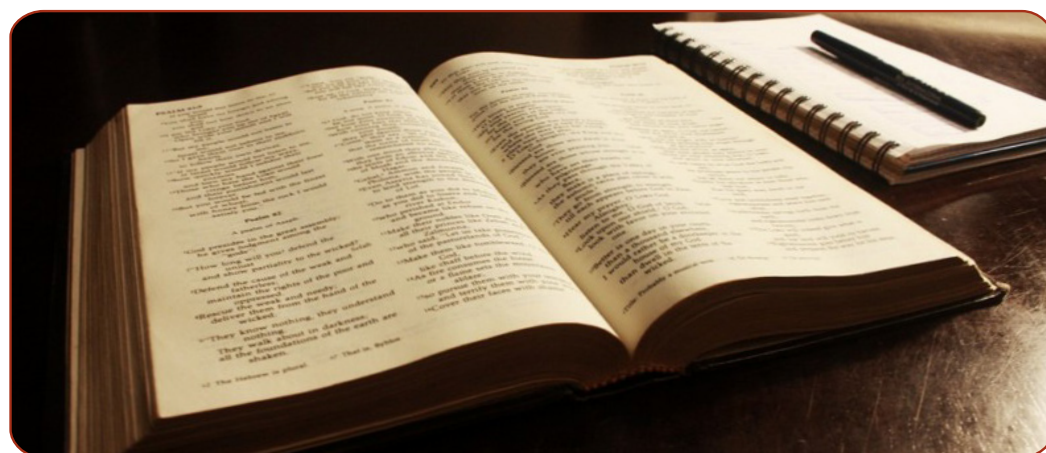
De ‘**Openbaring van Johannes**’ is een vreemd Bijbelboek. Het is volgens het boek zelf door een zekere Johannes geschreven, terwijl hij gevangen zat op het eiland Patmos (Griekenland). Het boek bevat een hele hoop visioenen en een aantal brieven. Het genre van het boek wordt **apocalyptische literatuur** genoemd.

Apocalyptische literatuur zijn teksten waarin door visioenen geheimen of beelden aan mensen worden onthuld. Andere voorbeelden van apocalyptische teksten in de Bijbel zijn te vinden aan het einde van het boek Daniël en in het Mattheüsevangelie, hoofdstuk 24.

Het lezen van een Bijbeltekst is niet altijd makkelijk. Om dit te vergemakkelijken kun je vragen stellen. In de les over ‘teksten van geweld’ werden al een aantal vragen behandeld die je kunt stellen over de tekst als je een Bijbeltekst leest. Wat je ook kan doen is kijken wat voor tekst je leest (genre). Daarnaast is het belangrijk om te begrijpen **wat er voor of na de Bijbeltekst staat**. Bij Openbaring 21:1-22:5 valt het op dat deze tekst aan het einde van het boek staat. In het boek worden allerlei gebeurtenissen beschreven van een strijd tussen God en de tegenstander, Satan. In deze strijd speelt de mensheid een belangrijke rol. Deze strijd eindigt in hoofdstuk 20 met de vernietiging van de Satan. Het daaropvolgende hoofdstuk 21 beschrijft een nieuwe tijd van hoop en vrede. Openbaringen 21:1-22:5 is het laatste visioen dat in het boek beschreven staat. Aan het slot van hoofdstuk 22 wordt nog een laatste boodschap aan de lezer gegeven.

Naast het kijken naar de context van een Bijbeltekst moet je ook goed kijken wat **er precies in een Bijbeltekst staat**. Je kunt bijvoorbeeld de zinnen en specifieke woorden beter bekijken. Daarnaast kun je ook nadenken over welke gedeeltes van de tekst je opvallen. Of welke inhoudelijke standpunten logisch of onlogisch voor jou zijn. Deze vragen helpen je om de inhoud van een tekst beter te begrijpen.

Afbeelding 3.2.
Bron: ©AgnieszkaMonk
/ Pixabay

Opdracht 4

Lees het onderstaande fragment uit de Bijbeltekst. Wat valt je op? Welke woorden springen eruit voor jou? Wat vind je vreemd? Wat trekt jouw aandacht?

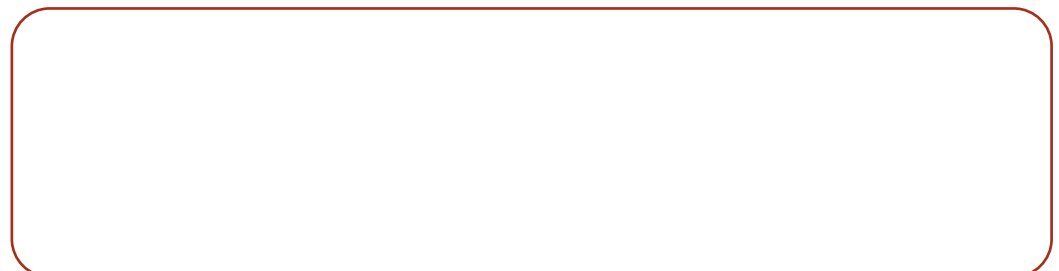

Openbaringen 21:1-7

Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij, en de zee is er niet meer. Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. Ze was als een bruid die zich mooi heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht. Ik hoorde een luide stem vanaf de troon, die uitriep: 'Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.' Hij die op de troon zat zei: 'Alles maak ik nieuw!' – Ik hoorde zeggen: 'Schrijf het op, want wat hier wordt gezegd is betrouwbaar en waar.' – Toen zei hij tegen mij: 'Het is voltrokken! Ik ben de alfa en de omega, het begin en het einde. Wie dorst heeft geef ik vrij te drinken uit de bron met water dat leven geeft. Wie overwint komen al deze dingen toe. Ik zal zijn God zijn en hij zal mijn kind zijn.'

Opdracht 5

De tuin van Eden wordt gezien als een ideale, maar vergane plaats. Ook de nieuwe hemel en nieuwe aarde, zoals die hier beschreven staan, kun je zien als ideale plaats. In Openbaring 21 wordt dus een ideale wereld voorgesteld. Beschrijf in eigen woorden hoe deze wereld eruitziet.

Opdracht 6

Lees de volgende stellingen. Geef aan met welke je het eens bent.

1. Het bereiken van de ideale wereld is iets wat mensen moeten proberen.
2. Om de perfecte wereld te bereiken mogen we geweld gebruiken.
3. Voor het bereiken van een ideale wereld is het aanpakken van klimaatverandering eigenlijk niet belangrijk.
4. Mensen kunnen eigenlijk niet bijdragen aan het bereiken van de ideale wereld.
5. Het is mijn taak om mensen hetzelfde te laten denken als ik, dan komt de ideale wereld vanzelf dichterbij.

Ideaalbeelden

Hoewel de wereld dus niet perfect is, zouden de meeste mensen wel graag willen dat de wereld steeds meer perfect wordt. Veel mensen kunnen zich zo'n perfecte wereld goed inbeelden. Een beeld van hoe een perfecte wereld eruitziet is een **ideaalbeeld**. Ideaalbeelden zijn belangrijk, omdat ze een blik geven van een wereld waar we graag in zouden willen leven. Deze beelden kunnen mensen **motiveren** om te proberen dit ideaal te verwezenlijken. Het beeld in Openbaring 21 is een ideaalbeeld waarin wordt beschreven hoe een wereld zonder problemen eruit zou zien. In dit beeld is er eeuwige vrede, geen oorlog en pijn meer en is iedereen heel gelukkig. Daarnaast mogen mensen voor altijd in de nabijheid van God wonen.

Het zijn niet alleen christenen die een ideaalbeeld hebben, er zijn veel verschillende denkwijzen en levensbeschouwingen die een beeld van een ideale wereld schetsen. In tabel 1 staan een aantal ideologieën en wat voor ideaalbeeld bij deze **ideologie** hoort.

Een *ideologie* is een verzameling van ideeën die iemand heeft over de wereld, mensen en hoe de samenleving eruit moet zien. Een ideologie is de basis van waaruit verschillende mensen een perfecte wereld voorstellen en keuzes maken in het leven.

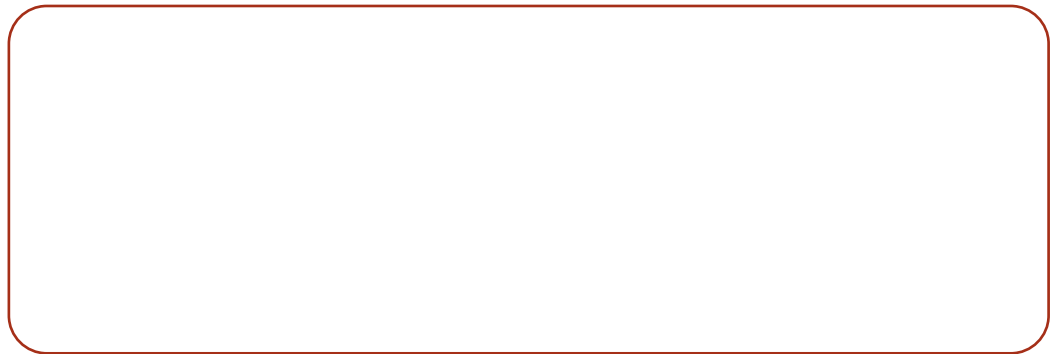
Afbeelding 3.3
Bron: ©allyartist / Pixabay

	Ideaalbeeld	Handeling
Kapitalisme	Een samenleving die werkt als een markt waarin het vragen en aanbod van dingen heeft gezorgd voor een wereld waarin iedereen tot zijn recht komt en in vrijheid kan leven.	Het vormen van bedrijven die concurreren met elkaar. Communicatie tussen mensen over vraag en aanbod. Macht ligt in het beste aanbod.
Marxisme	Een samenleving waarin de manieren om dingen te produceren gedeeld worden door inwoners van een land. Iedereen is gelijk, waardoor er geen onrecht en armoede meer is.	De opstand van de onderdrukte mensen tegen de overheersers kan dit inkluden.
Globalisme	Een samenleving waarin landen niet meer bestaan, alle relaties gelijk zijn en iedereen zich in vrijheid voor de samenleving inzet. Deze inzet ontstaat door vrije afspraken tussen mensen en groepen van mensen. Door deze structuren bestaan ongelijkheid, discriminatie en armoede niet meer.	Het wegnemen van reisbeperkingen en het makkelijker maken om handel te bedrijven. Meer contact tussen verschillende landen en culturen te laten ontstaan.
Ecologisme	Het leven van de mens staat in verbinding met en is een onderdeel van de natuur. Wat wij doen als mensen moet onderdeel zijn van de natuur. Door deze levenswijze wordt klimaatverandering teruggedrongen en is de aarde leefbaar voor iedereen, zonder armoede.	Het terugdringen van CO ₂ uitstoot en milieuvervuiling. Aandacht voor al het leven op aarde. Leven in lijn met wat de natuur ons biedt.
Boeddhisme	De afwezigheid van het lijden in alle aspecten van het leven. Door niet te lijden is iedereen intens gelukkig en is er geen onrecht, oorlog en verdriet meer.	Het volgen van het pad van acht stappen waarin gezocht wordt naar juistheid in inzicht, gedachten, spreken, handelen, wijze van levensonderhoud, inspanning, meditatie en concentratie.
Technologisme	Een hoogtechnologische wereld waarin de regels en afspreken dienen voor de welvaart van alle inwoners. Door de technologische mogelijkheden bestaan klimaatverandering, ongelijkheid, armoede en ziekte niet meer.	De toepassing van technologie in de wereld en in het leven van mensen.

Tabel 1.
Ideaalbeeld en
handelingen van
ideologieën

Opdracht 7

Vergelijk de verschillende ideaalbeelden. Wat valt je op? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen?

Opdracht 8

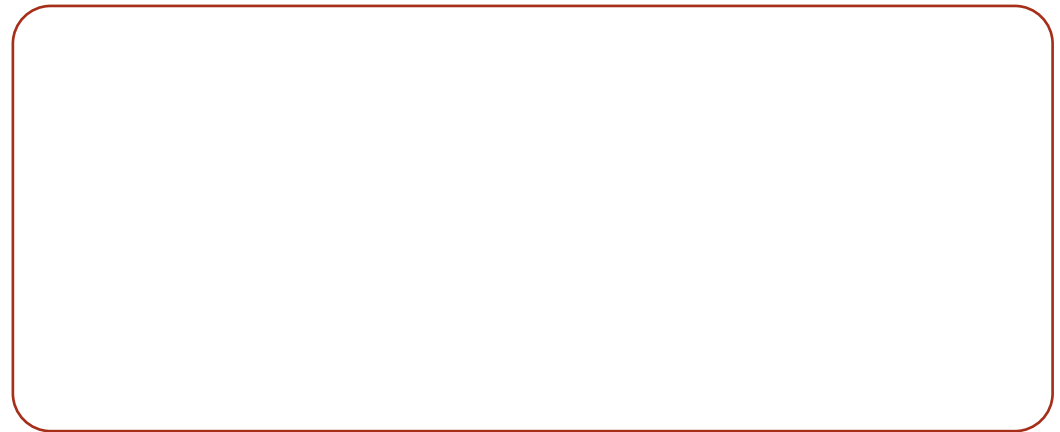
Een belangrijke vraag is of we de ideale wereld wel kunnen bereiken. Wat is de rol die wij spelen in het bereiken van een ideale wereld? In de tabel staan ook handelingen die aanhangers de ideologieën voor ogen hebben om hun ideaalbeeld te bereiken. Vergelijk de verschillende ideologieën in wat ze doen om hun ideaalbeeld te bereiken. Wat valt je op? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen?

In onze wereld hebben we op dit moment te maken met klimaatverandering, sociale ongelijkheid, ziekte en zo zijn er nog vele zaken die je kan noemen. De **spanningen** die we door deze problemen ervaren worden veroorzaakt doordat ze onze eigen levens direct raken. Tabel 1 geeft een aantal ideaalbeelden weer die mensen hoop geven. Deze hoop komt voort uit de **oplossingen** die volgens deze ideologieën kunnen bijdragen tot het krijgen van een betere wereld. Voor veel mensen is het fijn zo'n ideaalbeeld te hebben, omdat het een houvast en doel kan bieden in het leven. Toch kunnen de manieren, waarop een specifiek ideaalbeeld wordt nagestreefd, ook **negatief** zijn voor de wereld. Voorbeelden zijn de uitbuiting die door het kapitalisme veroorzaakt kunnen worden, de privacy problemen die met technologische vooruitgang gepaard kunnen gaan en het geweld dat nodig is voor het communistische ideaal. Al deze problemen hebben niets te maken met het beeld dat deze ideologieën hebben, maar met wat ze uiteindelijk doen om hun doel te bereiken. De **handelwijze** van deze groepen kunnen dus ook een **negatieve uitwerking** op de aarde en de mensheid hebben.

Opdracht 9

Wat doe jij om je ideale wereld bereiken?

Het voorstellen van een ideale wereld maakt het mogelijk om deze ideale wereld tegenover de huidige wereld te plaatsen. Dit kan helpen om de problemen van de huidige wereld beter te begrijpen. Het is dus helemaal geen probleem om een ideaalbeeld te hebben. Dat geldt ook voor de ideale voorstellingen die christenen hebben over de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Veel christenen hebben het dan meestal over een ideaalbeeld waarin God uiteindelijk alles recht zal zetten. Maar dat betekent niet dat christenen rustig moeten afwachten op God om dit ideaalbeeld tot stand te brengen. Jezus spreekt vanaf het begin van zijn publieke leven op aarde ook over een ideaalbeeld: het **Koninkrijk van God**.

Het *koninkrijk van God* is het regeren van God over de wereld en zijn schepping. Jezus liet in zijn leven en onderwijs zien wat dat kan betekenen. Het koninkrijk van God omvat eigenlijk allerlei aspecten van de nieuwe hemel en aarde reeds in onze huidige wereld.

God gebruikt mensen, zoals de apostel Paulus, in zijn koninkrijk. Ook christenen vandaag de dag geloven nog steeds dat God ze gebruikt en dat ze **mogen bijdragen** aan het koninkrijk van God. Daarmee dragen we bij aan een betere wereld.

Afbeelding 3.4
Tekening Hope for the
Future door Knight
Likeness
Bron: Flickr

3.5 WOORDENLIJST

In deze woordenlijst vind je meer informatie en duiding bij bepaalde begrippen.

Aarde

De aarde is de planeet waarop de mensheid woont. De aarde staat in de Bijbel in contrast met de hemel, omdat de aarde de woonplaats van de mens is en de hemel de woonplaats van God is.

Context

De context van een tekst is de omgeving die bepaalt wat een tekst betekent. Dit kan gaan om in wat voor soort boek een stuk Bijbeltekst staat. Daarnaast kan het gaan om wat ervoor of na een Bijbeltekst staat. Tenslotte, doelt context ook op de historische en culturele wereld van de auteur van de Bijbeltekst.

Genesis

Genesis is het eerste boek van de Bijbel en onder andere in twee verhalen de schepping van de mens beschrijft.

Genre

Een genre is categorisering van teksten die dezelfde soort structuur en stijl hebben. Verschillende Teksten verschillen in vorm, lengte en bepaald woordgebruik. Genres zijn vaak flexibel, waardoor een verhaal in meerdere genres kan vallen.

Verschillende genres kunnen in moderne en hele oude teksten worden onderscheiden. Voorbeelden van moderne genres zijn thriller, horror en biografie. Voorbeeld van hele oude genres zijn tragedie, epistel en comedie.

Hemel

Het woord hemel verwijst naar de plaats waar God woont. Veel mensen zien de hemel als de plaats waar mensen na hun dood naar toe gaan. Dit is niet wat er in de Bijbel met hemel wordt bedoeld. De hemel staat in contrast met de aarde, omdat de hemel de plaats van God is en de aarde de plaats van de mens is.

Ideaalbeeld

Een ideaalbeeld is een beeld dat iemand heeft van iets dat perfect is. Een ideaalbeeld kan gaan over hoe de wereld volgens een persoon perfect zou zijn. Het kan gaan over wat de perfecte persoon er volgens een persoon is.

Ideologie

Een ideologie is een verzameling van ideeën die iemand heeft over de wereld, mensen en hoe de samenleving eruit moet zien. Een ideologie is de basis van waaruit verschillende mensen een perfecte wereld voorstellen en keuzes maken in het leven.

Jeruzalem

In de tijd van Jezus was Jeruzalem de hoofdstad van Palestina. Jeruzalem had een tempel, en veel synagogen waar de joden naartoe kwamen om te bidden. Vandaag de dag is Jeruzalem nog steeds een belangrijke stad voor joden over heel de wereld.

Jeruzalem is ook een belangrijke stad voor christenen en moslims. In Jeruzalem werd Jezus veroordeeld, gekruisigd en begraven. Christenen geloven ook dat hij hier is verrezen. De apostelen begonnen de verhalen van Jezus eerst te vertellen in Jeruzalem. Volgens de Islamitische traditie is de Profeet Mohammed opgevaren naar de Hemel in Jeruzalem.

Nieuwe hemel en nieuwe aarde

De nieuwe hemel en nieuwe aarde gaat over een visioen uit de Openbaring van Johannes. In dit visioen zag Johannes hoe de wereld vergaat en er een nieuwe aarde komt. Tegelijkertijd zag hij ook een nieuwe hemel waaruit een nieuw Jeruzalem naar beneden daalde op de nieuwe aarde.

Openbaring

Een openbaring is een manier waarop God iets over zichzelf bekend maakt aan mensen.

Openbaring van Johannes

De Openbaring van Johannes is de titel van het laatste boek van de Bijbel. Volgens het boek zelf kreeg een zekere Johannes visioenen van Jezus toen hij gevangen zat op het eiland Patmos.

Satan

Satan is een Hebreeuws woord dat 'tegenstander' betekent. In de westerse wereld is het een eigennaam voor de duivel geworden. De duivel is een figuur die het kwaad in de vorm van een persoonlijkheid is.

Tuin van Eden

De tuin van Eden is een tuin die volgens Genesis 2 werd aangelegd door God. Volgens een van de twee oorsprongsverhaal in Genesis woonden de eerste mensen, Adam en Eva, oorspronkelijk in de tuin. Na een grote misstap werden ze door God uit de tuin gezet en werd de tuin voor de mensheid afgesloten.

Visioen

Een visioen is een geheim of beeld dat aan een persoon wordt onthuld. Andere mensen kunnen deze onthulling niet waarnemen. De ervaringen van Johannes in het boek Openbaring van Johannes worden vaak als visioenen omschreven.

3.6 TRANSCRIPT VAN DE VIDEO

1 BUITEN STRAAT

Eva loopt door een straat en gaat een verlaten gebouw binnen. Sarah kijkt toe vanaf de andere kant van de straat. Eva merkt Sarah niet op.

2 BINNEN KANTINE

Sarah en David staan in de rij in de kantine van de school. Sarah heeft een telefoon in haar hand en laat die aan David zien. Achter hen kijkt Eva zichtbaar naar hen.

Sarah: Gaaf, hè? Kijk eens wat ik ermee kan doen.

Sarah laat een foto met filters zien op haar telefoon.

David: Wow, dat is echt geweldig! Je hebt zo'n geluk.

Mijn ouders zeiden omdat mijn telefoon niet kapot is, ik geen nieuwe nodig heb.

Sarah: Dat is jammer!

Sarah en David kijken menu boven de toonbank. Sarah's gezicht wordt boos, terwijl ze haar telefoon weglegt.

David: Wat is er mis?

Sarah zegt met een verheven stem: Nou, deze veganistische onzin die hier vandaag geserveerd wordt. Ik hou er niet van en ik wil echt lekker eten.

Eva: Wat krijgen we nou, Sarah. Waarom moet je zo'n snotaap zijn?

Sarah: Hou je mond juffrouw bemoeial.

Eva: Ik moet me bemoeien. Je bent zo'n stom persoon. Je klaagt altijd over onbelangrijke dingen, terwijl je geen aandacht besteedt aan dingen waar je echt om zou moeten geven. Kijk eens hoe de wereld waarin we leven steeds vuiler en onbewoonbaarder wordt. Wil jij in een verdorven wereld leven?

David: Dat was echt niet nodig

Eva: Het is duidelijk dat het haar niets kan schelen. Kijk hoe ze paradeerde met een nieuwe telefoon, terwijl kinderen elders lijden en zelfs sterven zodat zij er een kan hebben.

Sarah: Hou je mond

Meneer schreeuwt: Meiden, meiden dat is genoeg. Of er zullen consequenties zijn.

3 BUITEN STRAAT

Sarah en David lopen door dezelfde straat als in het begin.

David: Waarom was je zo boos op Eva?

Sarah: Nou, ik denk dat ze van een mug een olifant maakte. De Bijbel vertelt ons dat deze wereld op een dag zal worden vervangen door een betere, dus waarom niet genieten van wat we nu hebben.

Sarah ziet Eva door de straat lopen en een verlaten gebouw binnengaan.

Sarah zegt met een glimlach op haar gezicht: Kijk, daar is ze! Ik vraag me af wat mevrouw perfectie daar doet. Laten we haar volgen.

Sarah rent naar het gebouw en David volgt haar met tegenzin. Ze gaan het gebouw binnen waar Eva naar binnen ging.

4 BINNEN KAMER

Sarah en David zijn in een kamer. Daar vinden ze Sarah, een vrouw en een kind. Eva draait zich om om naar hen te kijken.

Eva fluistert: Hé, wat heb je... uhm, hoe heb je... Heb je me gevolgd?

Sarah: Uhm, ja, ik was...

Eva: Je had hier niet moeten komen.

Sarah: Waarom niet?

Eva: Het zou je toch niets kunnen schelen. Stop gewoon met ons lastig te vallen en laat ons met rust?

Sarah: Uhm wat? Ik val niemand lastig. Jij bent het die me vanmorgen lastigviel. Dus, vertel me gewoon wat er hier aan de hand is?

Eva: Ik kom hier elke dag om deze mensen te helpen. Dit is Malacia en haar moeder.

Eva wijst naar de vrouw en het kind.

Eva: Ze hebben niet veel te doen omdat haar moeder helaas geen fatsoenlijke baan kan vinden. We ontmoeten elkaar op deze plek om wat plezier te hebben en ik help Malacia onze taal te leren. Ze heeft het moeilijk op school en ik probeer haar te helpen.

Sarah: Oh, ik snap het, maar moet de regering niet iets doen om hen te helpen? En ik zie niet in wat dit met mij te maken heeft?

Eva is geïrriteerd en zegt: Je begrijpt de echte wereld niet. Dat is wat ik vanmorgen bedoelde toen ik zei dat je niet geeft om de echt belangrijke zaken.

Sarah verheft haar stem: Wat is jouw probleem?

Eva: Shh...

David: Nou, ze heeft wel een punt. Je zei net dat je niet om deze wereld geeft, omdat je gelooft dat hij ooit door een nieuwe zal worden vervangen.

Sarah: Ja, de Bijbel vertelt ons dat er een tijd zal komen dat er een Nieuwe Hemel en een Nieuwe Aarde zal verschijnen en dat er een Nieuw Jeruzalem zal zijn waar de mensheid in vrede en harmonie zal leven, samen met God in hun midden.

Eva: Ja, die passage ken ik, maar wat heeft dat met deze mensen te maken? Of wat met vlees eten? Of elk jaar een nieuwe telefoon kopen? Weet je waar die dingen toe kunnen leiden? Kom eens even in de ogen van Malacia kijken.

Eva leidt Sarah naar Malacia. Sarah kijkt Malacia in de ogen. Het beeld zoomt in op Malacia's ogen. Het shot verandert naar het meisje en haar ouders die op een boerderijveld staan, terwijl de planten om hen heen van groen naar bruin verkleuren en uiteindelijk de geiten sterven. Vervolgens zien we het meisje en haar familie in een mijn terwijl ze een bijl vasthouden.

Dan loopt haat vader verder weg en valt dood op de grond. Dan zien we een kaart waarop een lijn is getrokken van de Democratische Republiek Congo naar China. In het volgende beeld zien we nieuwe telefoons die in dozen worden gedaan. Het laatste frame is van Sarah die naar haar nieuwe telefoon kijkt. De beelden worden verschillende keren herhaald en versneld

Tenslotte zoomt het beeld weer uit door de ogen naar het beeld van Sarah die naar het meisje kijkt.

6 BINNEN KAMER

Sarah: Wat is er gebeurd? Uhm, wat betekent dit?

Eva: Het betekent dat het niet uitmaakt dat er een nieuwe wereld zal zijn. Jouw gedrag op dit moment beïnvloedt het leven van anderen. Vlees eten, bijvoorbeeld, leidt tot meer CO2 uitstoot, wat leidt tot stijgende temperaturen, wat kan leiden tot droogtes en dus mensen die hun uitgedroogde boerderijen verlaten om in gewelddadige mijnen te gaan werken, zodat er metalen voor telefoons gedolven kunnen worden. En als ze die mijnen willen verlaten, kunnen ze worden doodgeschoten, net zoals dat Malacia's vader werd vermoord.

Sarah: Oh, dat wist ik niet. Is de Bijbel dan verkeerd?

Eva: Ik heb niet gezegd dat de Bijbel fout is. Geloven in en hoop hebben op een nieuwe en betere wereld betekent niet dat je je niet zou moeten bekommeren om de huidige wereld waarin we leven. Het is gewoon dat je je nog steeds bewust kunt zijn van de problemen in onze wereld.

Sarah: Misschien heb je gelijk. Sorry, dat ik vanmorgen zo hard op je reageerde. Ik vraag, ik vraag me gewoon af wat ik nu moet doen.

Eva: Je zou nog eens kunnen lezen wat Jezus zegt. Hij zegt dat we onze naaste moeten liefhebben als onszelf, dus misschien moeten we ook denken aan het leven van anderen en aan de aarde als we beslissingen nemen en dingen doen.

Sarah: Ja, net als in het verhaal van de barmhartige Samaritaan waar ik de laatste tijd aan denk. Ik ga vanavond nog eens in de Bijbel kijken.

7 BUITEN STRAAT

We zien Sarah met een doos kleren naar het gebouw lopen waar Malacia en Anna elkaar ontmoeten.

3.7 BIBLIOGRAFIE

6.3 De wereld van de Bijbel

Anderson, John E., "Creation," In *The Lexham Bible Dictionary*, onder redactie van John D. Barry e.a., Bellingham, WA: Lexham Press.

Neal, D. A. and John Anthony Dunne. 2016. "Eden, Garden of," In *The Lexham Bible Dictionary*, onder redactie van John D. Barry e.a., Bellingham, WA: Lexham Press.

Sargent, Lyman Tower. 2010. *Utopianism: a very short introduction*. Very short introductions 246. Oxford: Oxford University Press.

6.4 De wereld van het verhaal

Barker, David C., en David H. Bearce. 2013. "End-Times Theology, the Shadow of the Future, and Public Resistance to Addressing Global Climate Change." *Political Research Quarterly* 66, nr. 2: 267–79. <https://doi.org/10/f4w4ws>.

Freedman, Michael. 2003. *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford; New York: Oxford University Press. <http://site.ebrary.com/id/10266505>.

Fulcher, James. 2004. *Capitalism: a very short introduction*. Very short introductions. Oxford ; New York: Oxford University Press.

Harrison, Kevin, en Tony Boyd. 2018a. "Environmentalism and Ecologism." In *Understanding Political Ideas and Movements*, 274-94. Manchester: Manchester University Press. <https://doi.org/10.1017/9781315381111.008>.

Harrison, Kevin, en Tony Boyd. 2018b. "Marxism and Anarchism." In *Understanding Political Ideas and Movements*, 237-55. Manchester: Manchester University Press. <https://doi.org/10.1017/9781315381111.007>.

"De kern van het Marxisme." 2017. IsGeschiedenis. Geraadpleegd 29 September 2020. <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-kern-van-het-marxisme>.

Keown, Damien. 2013. *Buddhism: a very short introduction*. Fully updated new edition. Very short introductions 3. Oxford: Oxford University Press.

"What Is Technological Utopianism?" 2020. Maize (blog). Geraadpleegd 29 September 2020. <https://www.maize.io/news/technological-utopianism/>.

McNeish, Wallace. 2017. "From Revelation to Revolution: Apocalypticism in Green Politics." *Environmental Politics* 26, nr. 6: 1035–54. <https://doi.org/10.1080/09646460.2017.1381111>.

Mounce, Robert H. 1998. *The Book of Revelation*. Rev. ed. The new international commentary on the New Testament. Grand Rapids, Mich: W.B. Eerdmans.

Sargent, Lyman Tower. 2010. *Utopianism: a very short introduction*. Very short introductions 246. Oxford: Oxford University Press.

Steger, Manfred. 2013. *Globalization: A Very Short Introduction*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199662661.001.0001>.

Taylor, Mark H. 2016. "New Jerusalem," In *The Lexham Bible Dictionary*, onder redactie van John D. Barry e.a., Bellingham, WA: Lexham Press.

"Technological Utopianism." 2020. In *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Technological_Utopianism&oldid=983877922.

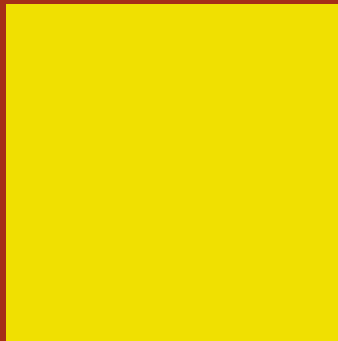
"Globalism." 2020. In *Wikipedia*. <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Globalism&oldid=987257825>.

Herkomst afbeeldingen

3.4 Flickr2 CC BY-SA 3.0

- https://www.flickr.com/photos/knight_lightness/5489649902

4

WANNEER DE ONTMOETING
EEN CONFLICT WORDT:
RECHTVAARDIGE OORLOG EN
RECHTVAARDIGE VREDE

MODULE VIER

RECHTVAARDIGE OORLOG EN RECHTVAARDIGE VREDE

4.1 INTRODUCTIE

1. 'TUSSEN VREDE
EN GEWELD'
(LUKAS 6:27-35;
OPENBARINGEN
19:26-32): VIDEO

Afbeelding 4.1
Scene uit de video

David, Sarah en Anna zitten samen naar tv te kijken. Op de tv zien we tanks over een weg rijden. Een nieuwslezer vertelt dat de troepen van een land de grens van hun buurland zijn overgestoken. De president zegt namelijk dat de regering van dit buurland mensenrechten schendt. De premier van het buurland spreekt dit tegen en beweert dat de president alleen zijn macht wil uitbreiden. David, Sarah en Anna gaan met elkaar in gesprek over de vraag of hun eigen regering het binnengevallen land moet gaan helpen of niet. Ook de vraag of christenen eigenlijk wel het deelnemen aan een oorlog kunnen goedkeuren, wordt besproken. De nieuwslezer bemoeit zich plots met het gesprek en helpt hen om over deze vraagstukken na te denken.

4.2 TUSSEN VREDE EN GEWELD

Op een tv-scherm is te zien hoe tanks en militaire trucks langzaam een dorp binnenrijden. Een man met een geweer in de hand springt opeens uit een van de trucks. Terwijl hij een zijstraat in rent, verandert het beeld en kijk je nu vanuit de ogen van de man. Met een controller kan hij nu bediend worden. Het doel is duidelijk 'dood de vijanden' die in beeld komen. Plots verschijnt er in een deuropening een vrouw met kind aan de hand. Moet er geschoten worden?

De bovenstaande beschrijving had zo voor kunnen komen in een videogame. Het is een oorlogssituatie waarin jij, de speler, actief deelneemt door de doelen van het spel te behalen. Maar in het spel zijn nu al een vrouw en kind zichtbaar. Die kunnen toch nooit de vijand zijn? Wat denk je ervan als het spel de optie bevat om de vrouw en het kind dood te schieten?

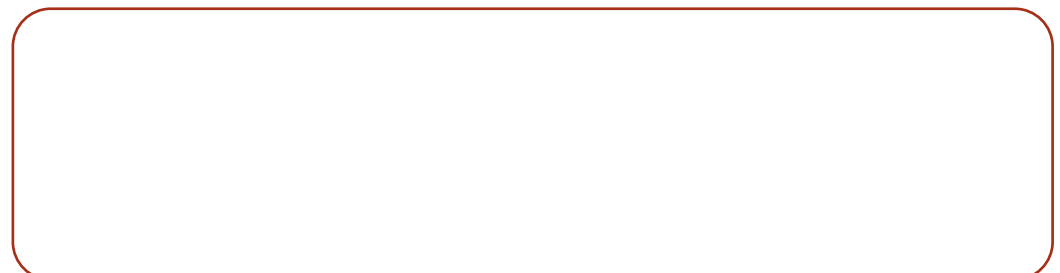
Dit is misschien wel een onschuldig voorbeeld, omdat er uiteindelijk niet echt iemand doodgaat. Toch vinden in de werkelijkheid nog steeds oorlogen plaats waarin vaak onschuldige burgers om het leven komen. Op deze plekken is er dus geen vrede, maar vindt vaak een gruwelijke strijd plaats. Is het mogelijk om oorlog te voeren zonder dat er onschuldige slachtoffer vallen? Of is oorlog altijd iets dat we moeten vermijden?

Deze vragen lijken misschien niet relevant voor je eigen leven. Toch zijn deze vragen erg belangrijk in onze tijd. Wat zou jij doen als je eigen regering je oproept om het leger in te gaan en te vechten in een ander land? En hoe kijk je naar mensen die vluchten voor oorlogsgeweld of verplichte legerdienst in hun land?

Sommige christenen zeggen dat oorlog altijd afgewezen moet worden. Anderen stellen dat oorlog juist kan dienen om vrede tot stand te brengen. In deze les gaan we nadenken over het gebruiken van geweld, maar dan op een grotere schaal. Deze grotere schaal bestaat uit geweld door landen, bevolkingsgroepen of andere sociale groeperingen. Hoe kunnen we als christenen dieper nadenken over dit onderwerp?

Opdracht 1

Lees op de volgende pagina de tekst over het liefhebben van je vijanden en de tekst over de witte ruiter. Misschien ken je deze teksten al. Schrijf op wat deze teksten volgens jou betekenen.

Lukas 6:27-32

Tot jullie die naar mij luisteren zeg ik: heb je vijanden lief, wees goed voor wie jullie haten, zegen wie jullie vervloeken, bid voor wie jullie slecht behandelen. Als iemand je op de wang slaat, bied hem dan ook de andere wang aan, en weiger iemand die je je bovenkleed afneemt, ook je onderkleed niet. Geef aan ieder die iets van je vraagt, en eis je bezit niet terug als iemand het je afneemt. Behandel anderen zoals je wilt dat ze jullie behandelen. Is het een verdienste als je liefhebt wie jullie liefhebben? Want ook de zondaars hebben degenen lief die hen liefhebben.

Openbaring van Johannes 19:11-16, 19

Ik zag dat de hemel geopend was, en dit zag ik: een wit paard met een ruiter, die 'Trouw en betrouwbaar' heet, die een rechtvaardig vonnis velt en een rechtvaardige strijd voert. Zijn ogen waren als een vlamvend vuur en op zijn hoofd had hij veel kronen. Er stond een naam op hem geschreven die niemand kende, alleen hijzelf. Hij droeg met bloed doordrenkte kleren. Zijn naam luidde 'Woord van God'. De hemelse legermacht, gekleed in zuiver, wit linnen, volgde hem op witte paarden. Uit zijn mond komt een scherp zwaard waarmee hij de volken zal slaan, en hij zal hen met een ijzeren herdersstaf hoeden. Hij zal de wijnpers van de hevige woede van de almachtige God treden. Op zijn kleding en op zijn dij staat de naam 'Hoogste Heer en koning'. ...

Ik zag dat het beest en de koningen op aarde zich met hun troepen hadden verzameld om oorlog te voeren met de ruiter op het paard en zijn legermacht.

Afbeelding 4.2
Weergave van een slag
op de wang, 1984.
Bron: Jim Padgett, met
dank aan de Sweet
Publishing, Ft. Worth, TX,
en Gospel Light, Ventura,
CA via Wikimedia
Commons. Dit bestand is
gelicenseerd onder
de Creative Commons
[Naamsvermelding-Gelijk
delen 3.0 Unported](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gospel_of_Luke_Chapter_6-15_(Bible_Illustrations_by_Sweet_Media).jpg). Geen
wijzigingen in het werk
zijn aangebracht. [https://
commons.wikimedia.org/
wiki/File:Gospel_of_Luke_
Chapter_6-15_\(Bible_
Illustrations_by_Sweet_
Media\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gospel_of_Luke_Chapter_6-15_(Bible_Illustrations_by_Sweet_Media).jpg)

4.3 DE WERELD VAN DE BIJBEL

Het boek Openbaring van Johannes is het laatste boek van het Nieuwe Testament en vernoemd naar de auteur die Johannes heette. Deze Johannes beweert dat hij een openbaring van Jezus heeft gekregen.

Het boek Openbaring bevat veel **beeldspraak** die soms lastig te begrijpen is. Door het gehele boek te bestuderen kan soms beter worden begrepen wat een specifieke tekst betekent en zijn sommige woorden of argumenten beter te begrijpen.

Aan het begin van het boek staan een aantal brieven gericht aan zeven gemeenten in Klein-Azië. Vervolgens wordt een beeld van de hemel beschreven, waarin een **verzegelde** boekrol zichtbaar is. Alleen een geofferd lam dat op het toneel verschijnt is in staat om de zegels van deze **boekrol** te verbreken.

Het **lam** wordt meestal geïnterpreteerd als Jezus. Het is een van de vele manieren dat Jezus verschijnt in de beeldspraak van dit boek.

Het boek eindigt met het beeld van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. In dit beeld woont God onder de mensen. Er zijn ook geen oorlogen meer, want er bestaat een eeuwige vrede. In de voorgaande hoofdstukken daarentegen wordt het verhaal van een strijd beschreven. Aan het begin van deze **strijd** veroordeelt Jezus de wereld voor het onrecht dat er plaatsvindt. In de drie hoofdstukken erna wordt een beeld beschreven waarin er schalen worden leeggegooid over de aarde en er vervolgens verschillende dingen plaatsvinden die als straf dienen. In hoofdstuk 18 wordt er een oordeel over een beeld van het kwaad, Babylon, uitgesproken. Uiteindelijk verschijnt in hoofdstuk 19 een **ruiter op een wit paard** die ten strijde trekt.

Opdracht 2

Wie is de ruiter op het witte paard in Openbaring 19:11-19?

- A. Koning David
- B. De profeet Elia
- C. Jezus
- D. De aartsengel Gabriel

4.4 DE WERELD VAN HET VERHAAL

Lukas 6:27-32 beschrijft dat Jezus zijn volgelingen de opdracht geeft om hun **vijanden lief te hebben**. Deze tekst staat in een gedeelte die 'de veldrede' wordt genoemd. In dit gedeelte onderwijst Jezus zijn leerlingen over hoe ze moeten leven. Openbaring 19:11-16, 19 beschrijft een beeld van een ruiter op een wit paard die een leger aanvoert en ten strijde trekt.

De witte ruiter wordt vaak geïnterpreteerd als een beeld voor Jezus.

Opdracht 3

In beide Bijbelgedeelten wordt er een relatie gelegd tussen de persoon van Jezus en geweld. Wat valt je daarbij op?

Al de gehele geschiedenis van de mensheid zijn volkeren in oorlog met elkaar. Voorbeelden van oorlogen zijn de Romeinse verovering, de Amerikaanse Burgeroorlog, de Napoleontische oorlogen en de twee wereldoorlogen. Ook in de Bijbel staan oorlogen beschreven, zoals de verovering van Judea door de Babyloniërs.

Oorlogen zijn conflicten tussen twee of meer sociale groepen (bijv. landen, etnische groeperingen, religieuze groepen, enz.), waarbij partijen met wapens strijden om hun eigen doelen te bereiken. Niet alle **gewapende conflicten** worden altijd als een oorlog omschreven. Kleinere conflicten binnen sociale groepen kunnen uitmonden in gewapend geweld, maar dit wordt niet als oorlog beschouwd.

Afbeelding 4.3
Gewapende militairen
Bron: Officiële Navy
pagina van de Verenigde
Staten van Amerika LAC
Amanda McErlich/U.S.
Navy via Wikipedia
(Publiek Domein) https://en.wikipedia.org/wiki/New_Zealand_disruptive_pattern_material#/media/File:Flickr_-_Official_U.S._Navy_Imagery_-_New_Zealand_Army_soldiers_from_Alpha_Company_clear_buildings_as_part_of_the_Military_Operations_Urban_Training.jpg.

Opdracht 4

Lees de onderstaande stellingen.

1. Volgens Jezus mag je geen geweld gebruiken om jezelf te verdedigen, maar je mag wel anderen verdedigen.
2. Christenen mogen meestrijden in een oorlog als die nodig is om van de wereld een betere plaats te maken.
3. Het liefhebben van je vijanden betekent dat je nooit geweld mag gebruiken.
4. Jezus volgen betekent je kruis opnemen. Je kan dus wel slachtoffer van geweld zijn, maar nooit geweldenaar.

Met welke stellingen ben je het eens? Leg uit waarom, maak gebruik van (één van) de twee Bijbelteksten om je stelling te beargumenteren.

Hoe ga je als christen om met oorlog en andere gewapende conflicten? Eén mogelijk antwoord op deze vraag is het volledig afwijzen van oorlog in elke vorm dan ook. Dit standpunt wordt 'pacifisme' genoemd.

Pacifisme is het afwijzen van oorlog en geweld en als gevolg daarvan de weigering om wapens te gebruiken om de eigen doelen te bereiken. Pacifisten streven daarom ook naar vrede zonder wapens te gebruiken.

Een andere mogelijke reactie is het omarmen van oorlog als middel om religieuze doelen te bereiken. Een zeer prominent standpunt in de geschiedenis is die van de 'heilige oorlog'.

Heilige oorlog is het voeren van een oorlog om een religieus doel te bereiken. Meestal wordt ook een goddelijke verplichting als reden gegeven. De kruistochten zijn een voorbeeld van een reeks 'heilige oorlogen'.

Voor veel Europese christenen vandaag is het gebruik van het begrip 'heilige oorlog' moeilijk voor te stellen. Toch sluiten sommige reacties in onze maatschappij aan bij deze denkwijze. Een voorbeeld van zo'n reactie is als mensen spreken over het voeren van 'oorlog' om de 'christelijke wereld' te beschermen als reactie op terreuraanslagen. Tegenwoordig zullen veel christenen die het gebruik van oorlog op een bepaalde manier goedkeuren het concept van de heilige oorlog niet verdedigen. In plaats daarvan spreken deze christenen meestal over het voeren van een rechtvaardige oorlog.

De traditie van de rechtvaardige oorlog stelt dat onder bepaalde voorwaarden oorlogen gevoerd mogen worden en deze dan als rechtvaardig kunnen worden aangeduid. Het gaat om de volgende voorwaarden:

- *Met een gerechtvaardigde reden:* De reden om tot oorlog over te gaan moet rechtvaardig zijn. Rechtvaardige redenen zijn onder andere het beschermen van burgers en landen tegen onterechte aanvallen door anderen of het herstellen van de mensenrechten als deze geschonden zijn.
- *Met de juiste intentie:* Een oorlog mag alleen dienen om een betere en rechtvaardigere vrede te verkrijgen dan die er voor de oorlog was.
- *Als laatste redmiddel:* Alle andere middelen om tot een vreedzame oplossing te komen moeten zijn uitgeprobeerd. Er mag geen andere manier meer zijn om zonder geweld tot een vreedzame oplossing te komen. Een vreedzame oplossing heeft altijd de voorkeur.
- *Met waarschijnlijkheid van succes:* Het moet heel waarschijnlijk zijn dat het beoogde doel, vrede, bereikt wordt door de oorlog te voeren. Oorlogen zonder kans van slagen zijn nooit rechtvaardig.
- *In proportionaliteit:* Het toe te passen geweld moet in verhouding staan tot het te bestrijden kwaad. Het kwaad dat de oorlog aanricht mag nooit groter zijn dan het kwaad dat wordt bestreden.
- *Onder juist en bevoegd gezag:* Oorlog kan alleen worden verklaard en gevoerd door een wettige autoriteit. Wettige autoriteiten zijn erkende overheden die het politiek en maatschappelijk gezag in een land hebben en de belangen en het welzijn van de bevolking vertegenwoordigen.

Afbeelding 4.4
Een VN Vredeskorp wordt uitgezonden om een gewelddadig conflict in een land te voorkomen en de burgers te beschermen, 2016.
Bron: US Embassy in Ghana via Wikimedia Commons; https://en.wikipedia.org/wiki/Peacekeeping#/media/File:Ghana_IntPeaceCorps_2016-05-29_B002a.jpg.

Openbaring 19:26-32 beschrijft een beeld van Jezus die zelf voor de mensheid vecht. Het is een beeld dat laat zien dat strijd een onderdeel is van het **verhaal van Jezus**. Deze tekst kan worden gebruikt door aanhangers van rechtvaardige oorlog om te laten zien dat oorlog soms

nodig en geoorloofd kan zijn om vrede te vestigen. Pacifisten verwerpen dit idee. Zij gebruiken vaak Lukas 6:27-31 om te beargumenteren dat Jezus het pacifisme **onderwijst**.

Opdracht 5

Vergelijk de concepten 'pacifisme', 'rechtvaardige oorlog' en 'heilige oorlog' met elkaar. Waarin verschillen de drie concepten en waarin komen ze overeen?

Aanhangers van zowel het pacifisme als de rechtvaardige oorlogstraditie willen uiteindelijk hetzelfde doel bereiken: rechtvaardige vrede.

In de Bijbel betekent het woord **vrede** niet alleen de afwezigheid van strijd, maar kan het ook gebruikt worden om het welzijn van een persoon of samenleving te beschrijven. Het Hebreeuwse woord 'shalom' betekent naast vrede namelijk ook volledigheid. Vrede kan dus ook worden omschreven als de situatie waarin iedereen volledig tot zijn recht mag komen en in rust en met een gevoel van veiligheid kan leven. De vrede, waar er naast vrede ook rechtvaardigheid en eerlijkheid is, wordt ook wel **rechtvaardige vrede** genoemd.

Afbeelding 4.5
Verschillende symbolen
van vrede.
Bron: Pixabay

Opdracht 6

Hoe zou rechtvaardige vrede eruitzien in de wereld van vandaag?

Opdracht 7

Wat kan jij doen om voor vrede te zorgen?

Christenen denken al heel lang na over oorlogen, gewapende conflicten en vrede. Verschillende protestantse denkers hebben hun standpunten over dit vraagstuk uitgewerkt. De ideeën van vier van deze denkers staan hieronder kort uitgelegd.

Dietrich Bonhoeffer

Dietrich Bonhoeffer stelt dat het voornaamste doel van het christelijk leven is om **kost wat kost Jezus na te volgen**. Het volgen van Jezus is niet zonder risico en een persoon moet bereid zijn de gevolgen van de keuze om Jezus na te volgen te ondergaan. Dus accepteert deze persoon onderdrukking en geweld zonder terug te vechten met geweld. Door je wel met geweld te verzetten kun je volgens Bonhoeffer juist meer **kwaad** veroorzaken. Daarnaast vond hij ook dat christenen geen deelname aan oorlog kunnen hebben, omdat de christelijke gemeenschap geen rol in de politiek moet spelen.

Afbeelding 4.6
Dietrich Bonhoeffer
Bron: Bettina Rott
via Wikimedia
Commons: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dietrich_Bonhoeffer_\(um_1938\).jpg?uselang=de](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dietrich_Bonhoeffer_(um_1938).jpg?uselang=de)

Daniel Bell

Daniel Bell verdedigt het voeren van oorlog om rechtvaardige redenen. Hij schrijft dat echte rechtvaardigheid in conflictsituaties alleen kan worden bereikt door **christelijke discipelschap**. Discipelschap is het navolgen van Jezus. Een rechtvaardige oorlog zou voor christenen geen politieke vraag moeten zijn, maar in plaats daarvan een kwestie van een **eerlijk en moreel karakter** hebben. Het doel voor een christen is dus niet het volgen van een set regels die bepalen of een oorlog rechtvaardig is, maar juist om het eren van God door wat een christen doet in het leven. Dit kan alleen bereikt worden als iemand over de juiste **deugden** beschikt. Bell omschrijft deugden als overtuigingen en gewoonten die leiden tot consistent handelen. Dit draait om het bereiken van een hoger doel dat voorbijgaat aan de eigen belangen.

Walter Wink

Walter Wink was een voorstander van **actieve geweldloosheid**. Christenen moeten zich niet passief opstellen tegenover onrecht en geweld, maar zich actief op een geweldloze manier verzetten tegen geweld. Volgens Wink openbaarde Jezus namelijk een geweldloze God aan de mens. Wink beschrijft de weg die Jezus bewandelde als één van het actief verzetten tegen geweld. Actieve geweldloosheid betekent een constant verzet tegen geweld door te reageren met geweldloze alternatieven. Voor Wink is de tekst uit Lukas 6 cruciaal, omdat het laat zien dat Jezus van zijn volgelingen een **radicaal andere reactie** verwacht dan

het gebruik van geweld. Een klap op de rechterwang betekende een klap met de palm van de hand. In de tijd van Jezus was dit bedoeld om iemand te vernederen en daarom zou er een “gewelddadige” tegenreactie worden verwacht. Jezus daarentegen roept op om de **andere wang** toe te keren en zich niet te verlagen tot het niveau van een gewelddadige tegenreactie.

Reinhold Niebuhr

Reinhold Niebuhr was theoloog die in eerste instantie pacifistische ideeën ontwikkelde. Deze ideeën wees hij later weer af, omdat hij vond dat pacifisten proberen naar een situatie toe te werken die in de werkelijkheid nooit zal werken. Hij stelt dat mensen **vrijheid** bezitten, maar daardoor vaak **verkeerde** dingen doen, wat we zondigen noemen. Volgens Niebuhr is het door deze situatie onmogelijk om een pacifistische samenleving te ontwikkelen. Christenen moeten vanwege de menselijke vrijheid en zonde soms ook het ideaal van het Koninkrijk van God loslaten. Dit betekent dat het gebruik van geweld soms nodig is om te **voldoen** aan Jezus' oproep om vrede en gerechtigheid te brengen.

Afbeelding 4.7
Walter Wink
Bron: Source: Fellowship
of Reconciliation via
Wikimedia Commons:
https://en.wikipedia.org/wiki/Walter_Wink#/media/File:Walter-wink.jpg

Opdracht 8

Welke denker spreekt jou het meest aan en welke het minst? Waarom? Probeer de twee Bijbelteksten van deze les te gebruiken in je antwoord.

Deze les gaat over de vraag of christenen oorlog een acceptabel middel mogen vinden of dat het juist verwerpelijk is. Een andere vraag is of je als christen zelf deel mag nemen aan oorlogen en andere gewapende conflicten. Zoals je ziet, zijn hier de meningen over verdeeld. Het antwoord op de vraag is complex. Aan de ene kant is er de harde werkelijkheid waarin oorlog en geweld plaatsvindt. Aan de andere kant is er de **uitnodiging om een God te leren kennen** die Jezus als warm en liefdevol openbaart. Tegelijkertijd is deze God in de Bijbel bezig om rechtvaardige vrede te brengen en lijkt dit soms op een ruwe manier te gebeuren.

Jezus maakt in zijn leven duidelijk wat de belangrijkste les is die hij ons wil leren, namelijk **om onze naaste en zelfs je vijanden lief te hebben**. Dit is een principe dat christenen moeten naleven en leidend te laten zijn in hun leven, zeker ook als je nadenkt over oorlog en geweld.

Opdracht 9

Jezus spreekt dus over het liefhebben van je vijanden. Wat betekent dit voor jou? Hoe pas je dit toe in je eigen leven?

4.5 WOORDENLIJST

In deze woordenlijst vind je meer informatie en duiding bij bepaalde begrippen.

Discipel

Een discipel is een volgeling van Jezus.

Kwaad

Het kwade of het kwaad is een begrip dat beschrijft wat door mensen als negatief en slecht wordt gezien.

Oorlog

Oorlog is een gewapende strijd tussen sociale groepen, zoals landen, bevolkingsgroepen of levensbeschouwelijke groepen.

Openbaring

Een openbaring is een manier waarop God iets over zichzelf bekend maakt aan mensen.

Pacifisme

Pacifisme is het afwijzen van oorlog en geweld. Pacifisten streven dus naar vrede zonder inzet van gewapende strijd.

Rechtvaardig

Rechtvaardig betekent dat iets juist of eerlijk is.

Rechtvaardige oorlog

Een rechtvaardige oorlog is een oorlog die tot doel heeft om vrede te brengen en aan een aantal voorwaarden voldoet: (i) Gerechtvaardigde reden (ii) Juiste intentie, (iii) Laatste redmiddel, (iv) waarschijnlijkheid van succes, (v) proportionaliteit (vi) juist en bevoegd gezag.

Vijand

Een vijand is een persoon of groep waar iemand tegen strijdt. Het kan worden gebruikt in de context van oorlogen, maar ook in spelletjes.

Vrede

Vrede is een begrip waarmee zowel de afwezigheid van strijd als het welzijn van een persoon of samenleving wordt aangeduid.

4.6 TRANSCRIPT VAN DE VIDEO

1 BINNEN KAMER

Sarah, David en Anna zitten samen naar TV te kijken. Op TV is te zien hoe tanks over een weg heen rijden.

Voice over: De troepen zijn de grens overgestoken om in te grijpen in een conflict in dit land.

David: Wow, wat is daar aan de hand?

We zien een nieuwlezer die aan het praten is op de TV.

Voice over gaat verder: De president zei in een toespraak eerder vandaag dat dit buurland het internationaal recht en de mensenrechten schendt.

De minister-president van dit buurland reageerde hier boos op. Ze zei dat er leugens worden verspreid over een binnenlands conflict en dat zij nu worden aangevallen door een leugenachtige president.

We richten ons op Sarah, David en Anna die aan het praten zijn. Sarah ziet er droevig uit, terwijl Anna boos is.

Sarah: Dat is echt verschrikkelijk nieuws.

Anna: Ja, je hebt gelijk. Ik vind dat onze overheid actie moet ondernemen en dit land helpen dat zomaar wordt aangevallen, ook al is het hier ver vandaan. We moeten helpen en beschermen wie in nood zijn.

Sarah: Ja, we moeten zeker helpen waar er nood is. Maar in dit geval betekent dit wel deelnemen aan een oorlog!

David: Mmm, waarom zeg je meteen dat we moeten meedoen in deze oorlog?

Anna: Nou, die president wil gewoon een ander land binnenvallen en bovendien heeft hij al meerdere keren geweld tegen zijn eigen inwoners gebruikt. Het is gewoon onzin dat hij zogenaamd mensen in een andere land wil beschermen tegen geweld! Hij wil gewoon hun land innemen. Het is onze plicht om de zwakkere te helpen

Sarah: Zeker, maar ook al is die invasie verkeerd, Jezus roept ons op om onze naasten lief te hebben en niet terug te slaan, maar de andere wang toe te keren.

Waarom zouden wij dan de wapens opnemen en oorlog gaan voeren?

Anna: Ik snap dat wel, maar we kunnen toch niet stilzitten en dit zomaar laten gebeuren?

David: Oke..., maar denk je niet dat Jezus tegen elke oorlog is?

Anna: Ja, dat lijkt misschien wel zo, maar God heeft in het Oude Testament toch meerdere keren opdracht gegeven om oorlog te voeren. Betekent dat niet dat oorlog dus soms deel is van Gods plan?

Sarah: Ik weet niet of ik het met je eens ben.

Het beeld richt zich op de TV. De nieuwslezer op TV draait zijn hoofd en kijkt de tieners direct aan.

Nieuwslezer: Uhh, hey, hallo ... jullie daar. Ik merk dat jullie over een lastig onderwerp aan het praten zijn. Ik denk dat ik jullie wel een beetje kan helpen. Ik heb een paar vragen die jullie kunnen helpen om hierover na te denken. Willen jullie ze horen?

We richten ons weer op Sarah, David en Anna die aan het praten zijn.

David: Praat hij nou tegen ons?

Sarah: Uhh, Ja, hoe...dit is echt raar,... maar waarom niet?

Anna: Ja, echt heel raar, maar laten we het doen. We richten ons op de TV.

Nieuwslezer: Oké, sommige christen willen nooit deelnemen aan welke oorlog dan ook. Hoe worden mensen die niet willen deelnemen aan oorlogen genoemd?

We richten ons weer op Sarah, David en Anna die aan het praten zijn.

David: Uhm, is dat niet pacifist?

Sarah: Inderdaad, dat is het.

Anna: Klopt, maar zij staan aan de verkeerde kant.

Sarah: Waarom? Luisteren ze niet gewoon naar Jezus? Hij was toch ook een pacifist?

David: Inderdaad. Zoals Sarah eerder al zei, riep hij op om de andere wang toe te keren.

Anna: Ja, dat deed hij wel, maar het ligt toch wat ingewikkelder. Hij wees bijvoorbeeld soldaten niet af als slechte mensen.

We richten ons op de TV.

Nieuwslezer: Het antwoord is inderdaad pacifist. Niet alle christenen zijn pacifisten. Er zijn ook christen die geloven in een rechtvaardige oorlog. Weten jullie wat een rechtvaardige oorlogstheorie is?

We richten ons weer op Sarah, David en Anna die aan praten zijn.

David: Uh Ik heb echt geen idee.

Anna: Het is het idee dat als een land een rechtvaardige reden heeft om oorlog te voeren en volgens rechtvaardige principes deze strijd voert, dat die oorlog dan rechtvaardig mag worden genoemd.

David: Maar zijn oorlogen niet altijd gewelddadig en daarom slecht? Ik herinner dat we eens met je vader spraken over het gebruiken van geweld.

Sarah: Je hebt gelijk. Jezus liet dit in zijn eigen leven ook zien. Hij gebruikte zelf nooit geweld, maar vergaf wie geweld tegen hem gebruikten. In plaats van te vechten, zouden we nederig moeten worden en vergevingsgezind zijn tegenover anderen.

We richten ons op de TV.

Nieuwslezer: Ja, je hebt het juist uitgelegd. Dat zijn de essentiële delen van de rechtvaardige oorlogstheorie. Wat vinden jullie van de volgende uitspraak: "Jezus wordt als een strijder neergezet in de Bijbel."

We richten ons weer op Sarah, David en Anna die aan praten zijn.

Sarah: Dat is sowieso niet waar. Ik kan me niet voorstellen dat Jezus als een strijder wordt voorgesteld.

David knikt met zijn hoofd

David: Nee, ik ook niet.

Anna: Maar toch is het waar. Jezus wordt toch als een strijder voorgesteld in het Boek Openbaring?

David lijkt verrast te zijn.

David: Wat?! Ik dacht dat Jezus een pacifist was?

Anna: Nee, dat is hij niet. En als Jezus zelf wordt gepresenteerd als iemand die wapens gebruikt, dan is het misschien oké als wij dat in sommige omstandigheden ook doen.

Sarah: Welke omstandigheden? Waar trekken we de grens? Ik denk niet dat we dat eerlijk kunnen doen.

Dus moeten we geen risico nemen en geen oorlog voeren.

David: Ik dacht hetzelfde. Een beeld van Jezus als strijder is geen rechtvaardiging voor oorlog.

Anna: Ja, maar Jezus prijst ook de vredestichter. Misschien kan oorlog wel dienen als een laatste manier om vrede te brengen, denk je niet?

Sarah: Mm, dat kan wel zo zijn. Maar ik ben er nog niet over uit.

We richten ons op de TV.

Nieuwslezer: Oh, de verbinding wordt steeds slechter... Laten we teruggaan naar de hoofdvraag. Moeten we helpen in deze oorlog?

We richten ons weer op Sarah, David en Anna die aan praten zijn.

Anna: Mmm, het is ingewikkelder dan ik dacht, maar ik denk nog steeds dat wij christenen sommige oorlogen kunnen goedkeuren. Het beschermen van wie in nood zijn en het voorkomen van meer geweld zijn rechtvaardige redenen.

Sarah: Ik weet het nog steeds niet. Oorlogen en andere gewapende conflicten leiden tot heel veel leed. Dat kun je dus nooit beschrijven als goed. Daarentegen waren het wel de Geallieerden die Europa bevrijdden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Aan de andere kant roept Jezus ons op ons niet te bewapenen.

David: Kijk, ik geloof dat we als christenen niet kunnen zeggen dat we anderen altijd moeten beschermen, zelfs door te vechten in een gewapend conflict. We moeten eerder dingen doen om het lijden te verminderen en om te helpen om het geweld te stoppen.

We richten ons op de TV.

Nieuwslezer: Oké, wat jullie hebben gezegd is allemaal heel waardevol. Het is inderdaad niet eenvoudig. Er zijn een hele hoop vragen bij dit onderwerp waar je over na kan denken. Laten we afspreken dat we geen overeenstemming hebben bereikt. Maar dit weerhoudt ons er niet van om verder over dit onderwerp na te denken en te praten.

We richten ons weer op Sarah, David en Anna die aan praten zijn.

David: Inderdaad, we moeten voor nu onze verschillende meningen maar accepteren.

Sarah: Zeker, maar zijn we het wel met elkaar eens dat Jezus navolgen betekent dat we hoop mogen brengen in moeilijke situaties, waaronder ook mogelijke oorlogen?

Anna: Ja, daar ben ik het zeker mee eens.

4.7 BIBLIOGRAFIE

4.4 De wereld van het verhaal

Bell, Daniel M. 2009. *Just War as Christian Discipleship: Recentering the Tradition in the Church Rather than the State*. Grand Rapids, MI: Brazos Press.

Brooks, Thom, ed. 2013. *Just War Theory*. Studies in Moral Philosophy, volume 4. Leiden ; Boston: Brill.

Corey, David D, and J. Daryl Charles. 2012. *The Just War Tradition: An Introduction*. Wilmington, Del.: ISI Books. <http://www.myilibrary.com?id=795869>.

De Gruchy, John W., ed. 1999. *The Cambridge Companion to Dietrich Bonhoeffer*. Cambridge Companions to Religion. Cambridge ; New York: Cambridge University Press.

Fiala, Andrew. 2018. "Pacifism." In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by Edward N. Zalta, Fall 2018. Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/pacifism/>.

Lewis, Author Mitchell. 2007. "Bonhoeffer, Pacifism and Assassination." Mitchell Lewis (blog). October 29, 2007. <https://milewis.wordpress.com/2007/10/29/bonhoeffer-pacifism-and-assassination/>.

Long, Jill. 2015. "What Is War? A New Point of View | Small Wars Journal." *Small Wars Journal*, May. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/what-is-war-a-new-point-of-view>.

Metaxas, Eric. 2010. *Bonhoeffer: Pastor, Martyr, Prophet, Spy: A Righteous Gentile vs. the Third Reich*. Nashville: Thomas Nelson.

Wink, Walter. 2003. *Jesus and Nonviolence: A Third Way*. Facets. Minneapolis, MN: Fortress.

Jelle Creemers (1978) is hoofddocent aan de Evangelische Theologische Faculteit, Leuven (België). Hij zit de vakgroep Godsdienstwetenschappen en Missiologie voor en coördineert het Institute for the Study of Freedom of Religion or Belief (ISFORB). Zijn onderzoek richt zich op minderheidsreligies in België en hun relaties met de staat en de samenleving. Hij doceert godsdienstsociologie en oecumenica. Hij is lid van het Comité PEGO, de inrichtende instantie van het Protestants-Evangelische Godsdienstonderwijs in Vlaanderen.

Samuël Velinga (Rotterdam, 1996) is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de Evangelische Theologische Faculteit, Leuven (België) bij de vakgroep Godsdienstwetenschappen en Missiologie. Hij studeerde af aan de Universiteit Utrecht (Nederland) met een bachelor- en masterdiploma in Onderwijswetenschappen. Momenteel volgt hij een masteropleiding in Theologie en Religiewetenschappen aan de ETF Leuven.

EDUC8 Consortium

Dit boek is gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid - Politie van de Europese Unie.

